

Selskapskontroll | Hordaland fylkeskommune
Grieghallen IKS

September 2018

«Selskapskontroll av Grieghallen
IKS»

September 2018

Rapporten er utarbeidd for
Hordaland fylkeskommune av
Deloitte AS.

Deloitte AS
Postboks 6013 Postterminalen,
5892 Bergen
tlf: 55 21 81 00
www.deloitte.no
forvaltningsrevisjon@deloitte.no

Samandrag

Innleiing

Deloitte har gjennomført ein selskapskontroll av Grieghallen IKS på vegner av kontrollutvalet i Hordaland fylkeskommune. Føremålet med selskapskontrollen har vore å undersøke og vurdere Hordaland fylkeskommune si eigarstyring av Grieghallen IKS. Vidare har føremålet vore å undersøke om selskapet har etablert system og rutinar for å sikre at selskapet driv i samsvar med selskapsavtalen, politiske vedtak og regelverk, samt om selskapet har etablert ei organisering som sikrar ei god og effektiv drift.

Revisjonen har gjennomgått dokumentasjon både frå selskapet og Hordaland fylkeskommune, og har intervjuet dagleg leiar, styreleiar, og styrerepresentant som er innstilt av Hordaland fylkeskommune (konstituert fylkesrådmann), samt noverande fylkesdirektør for økonomi og organisasjon.

Grieghallen IKS har som hovudoppgåve å forvalte lån for fornying av Grieghallen, samt motta tilskot og husleige for å betene låna. Det er ingen tilsette i selskapet og administrasjonen av selskapet blir utført av arbeidande styreleiar og ein innleigd dagleg leiar. Eigarskapen av selskapet er delt mellom Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune, som eig ein halvpart kvar.

Hordaland fylkeskommune si eigaroppfølging

Undersøkinga viser at Hordaland fylkeskommune har etablert system og rutinar for oppfølging av eigarskapa sine i form av ei eigarskapsmelding og ein overordna eigarstrategi, der KS sine tilrådingar for god eigarskapsforvaltning og selskapsleiing er lagt til grunn. Det er også etablert rutinar for administrativ oppfølging av selskapa fylkeskommunen har eigarskap i gjennom mellom anna eit administrativt eigarforum og oppnemning av tilsette som har eige oppfølgingsansvar for dei ulike selskapa. For Grieghallen IKS har det ikkje vore særleg med administrativ oppfølging, basert på ei vurdering av at det ikkje har vore trong for ei særskilt oppfølging. Dette skuldast både at selskapet er lite og har eit særskilt avgrrensa føremål, og at representantskapet og styret si oppfølging blir sett på som tilstrekkeleg. Mellom anna er konstituert fylkesrådmann styremedlem i selskapet.

Fylkeskommunen har planlagt å utarbeide eigarstrategiar for alle selskapa sine, og for Grieghallen IKS skal denne utarbeidast i 2019. Revisjonen meiner at dette er eit viktig tiltak for å formidle fylkeskommunen sine føringar for selskapet. Den overordna eigarstrategien til Hordaland fylkeskommune inneheld ei rekke føringar og retningslinjer, medan ein *spesifikk* eigarstrategi for selskapet kan tydeleggjere kva av desse føringane fylkeskommunen meiner skal gjelde for dette selskapet, tilpassa selskapet sin storleik og føremål. Revisjonen vil peike på at ein slik eigarstrategi gjerne kan utarbeidast i samarbeid med den andre eigaren, Bergen kommune.

Samtidig viser undersøkinga at det er nokre forhold knytt til eigarskapsoppfølginga som kan betrast. I Grieghallen IKS var det fylkesdirektør økonomi og organisasjon som blei valt som styremedlem frå Hordaland fylkeskommune (no konstituert fylkesrådmann). Val av styremedlemmar blir ikkje dokumentert med ei grunngjeving. Revisjonen stiller ikkje spørsmål ved kompetansen til styret, men vil peike på at det kan vere behov for å synleggjere kva prinsipp som ligg til grunn for val av styremedlemmar i selskapet og korleis fylkeskommunen vil handtere inhabilitet når eit styremedlem også har ein leiande posisjon i fylkeskommunen (no konstituert fylkesrådmann).

Gjennomføring av representantskapsmøta, styrearbeid og drift

Innkalling til representantskapsmøta blir sendt ut seinare enn det som er hovudregelen i lov om interkommunale selskap (intkomsel.). Revisjonen merkar seg at tidspunkt for møte m.m. gjerne blir avklara på telefon/e-post før innkalling og sakspapir formelt blir sendt ut. Revisjonen meiner likevel at selskapet må vurdere om det er mogleg å få ut innkalling tidlegare i samsvar med regelverket for å sikre at eigarrepresentantane får høve til å sette seg tilstrekkeleg inn i sakene.

I Grieghallen IKS er det representantskapet som har valt styreleiar. Styret har difor ikkje sjølv valt styreleiar i samsvar med selskapsavtalen § 6. Revisjonen meiner at selskapet må avklare kva som skal vere regelen og justere enten selskapsavtalen eller praksis. Revisjonen vil også peike på at vedtaket om å

redusere talet på styremedlemmar frå fem til tre medlemmar i 2017 etter vår vurdering ikkje er fatta i samsvar med inntomsel. § 4, og at eit slikt vedtak må gjerast i fylkestinget og i bystyret. Revisjonen merkar seg også at det er behov for å oppdatere selskapsavtalen med omsyn til at selskapet ikkje nyttar varamedlemmar.

Når det gjeld selskapet si drift er denne i stor grad i samsvar med lovkrav, selskapsavtale og vedtekne mål. Det er revisjonen si vurdering at styret i hovudsak fungerer godt og har følgd opp sine plikter med omsyn til selskapsavtalen og inntomsel. Det er jamleg blitt halde styremøte, og styret har vedtatt årsberetning og årsrekneskap. Det er likevel nokre punkt revisjonen vil peike på. Styret har ikkje etablert instruksar eller rutinar for mellom anna årsplan, styreopplæring, styreevaluering mv. i samsvar med Hordaland fylkeskommune og KS sine tilrådingar. Selskapet har hatt ein innleigd dagleg leiar sidan skipinga av selskapet i 2013. Revisjonen får opplyst frå fleire at denne ordninga er basert på at dagleg leiar blei bedt om å gå inn i denne rolla etter same modell som for tidlegare Bergen Bompengeselskap AS. Revisjonen meiner det er uheldig at det ikkje er formelt inngått avtale med dagleg leiar som spesifiserer vilkåra for avtalen. Det føreligg verken eit styrevedtak om innleige eller stadfesting av kva oppgåver som skal ivaretakast av dagleg leiar. Styret har heller ikkje vedtatt godtgjersle til dagleg leiar. Praksisen med arbeidande styreleiar, og arbeidsfordelinga mellom styreleiar og dagleg leiar er ikkje skriftleg nedfelt.

Når det gjeld spørsmål om internkontroll viser undersøkinga at det er generelt låg grad av skriftleggjing av oppgåver, rutinar og kontrollar i selskapet. Selskapet opplyser at det ikkje er behov for internkontrollsystem eller formaliserte arbeidsprosessar på grunn av selskapet sin eigenart. Revisjonen er samd i at internkontrollen må vere tilpassa verksemda, og at Grieghallen IKS er eit relativt lite selskap med få arbeidsprosessar. Likevel meiner revisjonen at for å sikre tilstrekkeleg internkontroll så bør selskapet både vurdere og skriftleggjere rutinar og kontrollar for dei viktigaste arbeidsprosessane for å gjere desse mindre personavhengige. Revisjonen vil mellom anna vise til at det ikkje er etablert ei kontrollhandlig med to signaturar på alle utbetalingar slik rekneskapsrevisor for selskapet har tilrådd. Også når det gjeld økonomistyringa i selskapet meiner revisjonen at det er naudsynt med ytterlegare formalisering. Selskapet har ikkje utarbeidd ein økonomiplan i samsvar med inntomsel. § 20. Revisjonen meiner også at budsjetta blir vedtatt seint. Dette gjeld også handsaming av årsrekneskap og årsmelding.

Revisjonen stiller vidare spørsmål ved om Grieghallen IKS burde nytta retten sin etter kjøpekontrakten til å få tinglyst ein uråderett for å sikre seg mot frivillige disposisjonar frå stiftinga som eig eigedommen utan samtykke frå Grieghallen IKS. Revisjonen vil understreke at også vår vurdering her er at risikoen er liten.

Tilrådingar

Basert på det som kjem fram i undersøkinga vil revisjonen tilrå at **Hordaland fylkeskommune** sett i verk tiltak for å sikre følgjande:

1. Vurdering av konsekvensen av at eit av styremedlemmane no er konstituert fylkesrådmann med omsyn til habilitet når saker vedrørande selskapet skal handsamast i fylkestinget.
2. Oppfølging av KS og Hordaland fylkeskommune sine tilrådingar for val av styre og styrearbeid:
 - a) grunngjeving av val av styremedlemmar.
 - b) rutinar for styrearbeid slik som styreevaluering, årsplan, instruksar m.m.
 - c) registrering av styreverv i KS sitt styrevervregister.
3. Handsaming av endring av talet på styremedlemmar i samsvar med inntomsel. § 4.
4. Oppdatering av selskapsavtalen og sørge for at praksis er i samsvar med avtalen (mellom anna når det gjeld formulering om varamedlemmar, kva endringar som skal handsamast i fylkesting og bystyre, og val av styreleiar).

Revisjonen vil vidare tilrå at **Grieghallen IKS** sett i verk tiltak for å sikre følgjande:

1. Utsending av innkalling til representantskapsmøta i samsvar med inntomsel. § 8 og selskapsavtalen.

2. Utarbeiding av økonomiplan i samsvar med innskattl. § 20 og selskapsavtalen.
3. Rettidig handsaming av budsjett og rekneskap i samsvar med innskattl. § 18 og forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS § 4.
4. Formalisering av rolla som arbeidande styreleiar og kva oppgåver som ligg til denne rolla.
5. Formalisering av avtaleforholdet med innleigd dagleg leiar og kva oppgåver som ligg til denne rolla.
6. Utarbeiding av skriftlege rutinar og kontrollar for dei viktigaste arbeidsprosessane i selskapet.

Innhold

Samandrag	3
1. Innleiing	8
2. Om selskapet	10
3. HFK si eigarstyring av Grieghallen IKS	11
4. Internkontroll og drift etter lovkrav, selskapsavtale og vedtekne mål	21
5. Forsvarleg økonomisk drift	26
6. Konklusjon og tilrådingar	35
Vedlegg 1 : Høyringsuttalar	37
Vedlegg 2 : Sentrale dokument og litteratur	40

Detaljert innhaldsliste

Samandrag	3
1. Innleiing	8
1.1 Bakgrunn	8
1.2 Føremål og problemstillingar	8
1.3 Avgrensing	8
1.4 Metode	8
1.5 Uavhengigheit	9
1.6 Kontrollkriterium	9
2. Om selskapet	10
3. HFK si eigarstyring av Grieghallen IKS	11
3.1 Problemstilling	11
3.2 Kontrollkriterium	11
3.3 Korleis er fylkeskommunen si eigarstyring av selskapet organisert?	13
3.4 I kva grad er det etablert ein eigarstrategi med mål og krav til selskapet?	19
3.5 I kva grad er det etablert ein selskapsavtale i samsvar med krav i regelverket?	20
4. Internkontroll og drift etter lovkrav, selskapsavtale og vedtekne mål	21
4.1 Problemstilling	21
4.2 Kontrollkriterium	21
4.3 Datagrunnlag	22
4.4 Vurdering	24
5. Forsvarleg økonomisk drift	26
5.1 Problemstilling	26
5.2 Kontrollkriterium	26
5.3 Datagrunnlag	27
5.4 Vurdering	33
6. Konklusjon og tilrådingar	35
Vedlegg 1 : Høyringsuttalar	37
Frå Hordaland fylkeskommune sin eigarrepresentant	37
Frå Hordaland fylkeskommune sin administrasjon	38
Frå Grieghallen IKS	39
Vedlegg 2 : Sentrale dokument og litteratur	40

Figurar

Figur 1: Oversikt over korleis HFK har organisert si eigarstyring av selskap.	14
---	----

Tabellar

Tabell 1: Nøkkeltal for Grieghallen IKS per 31.12 kvart år (i heile tusen kr, prosent eller forholdstal)	28
Tabell 2: Tilskot og inntekter til Grieghallen IKS (i kr) frå årsmelding og årsrekneskap	29
Tabell 3: Lån og fordeling av betalingsforplikting (avrunda til mill. kr)	31

1. Innleiing

1.1 Bakgrunn

Deloitte har gjennomført ein selskapskontroll av Grieghallen IKS for Hordaland fylkeskommune (HFK). Prosjektet blei bestilt av kontrollutvalet i HFK i sak 124/17 29.11.2017.

Selskapskontroll av Grieghallen IKS er eit prioritert prosjekt i HFK sin plan for selskapskontroll 2016-2020.¹

1.2 Føremål og problemstillingar

Føremålet med selskapskontrollen har vore å undersøke og vurdere Hordaland fylkeskommune si eigarstyring av Grieghallen IKS. Vidare er føremålet med selskapskontrollen å undersøke om selskapet har etablert system og rutinar for å sikre at selskapet driv i samsvar med vedtekter, politiske vedtak og regelverk, samt om selskapet har etablert ei organisering som sikrar ei god og effektiv drift.

Følgjande problemstillingar er undersøkt:²

Problemstillingar knytt til fylkeskommunen si eigarskapsforvaltning:

1. I kva grad har Hordaland fylkeskommune etablert ei eigaroppfølging av selskapet i samsvar med etablerte normer for eigaroppfølging, samt eigne vedtak og rutinar?
 - a) Korleis er fylkeskommunen si eigarstyring av selskapet organisert?
 - b) I kva grad er det etablert ein eigarstrategi med mål og krav til selskapet?
 - c) I kva grad er det etablert ein selskapsavtale i samsvar med krav i regelverket?

Problemstillingar knytt til drifta i selskapet:

2. Driv Grieghallen IKS si verksemd i samsvar med lov om interkommunale selskap, selskapsavtalen og andre sentrale mål som eigarane har sett for selskapet?
3. Har selskapet etablert tilfredsstillande internkontroll tilpassa drifta i selskapet?
4. Har selskapet etablert system og rutinar som sikrar ei forsvarleg økonomisk drift?

1.3 Avgrensing

Då rapporten er bestilt av Hordaland fylkeskommune, er fokus på eigarstyring i og selskapsleiing med utgangspunkt i Hordaland fylkeskommune, og ikkje Bergen kommune som er den andre eigaren. Rapporten omhandlar eigarstyringa av Grieghallen IKS og ikkje Hordaland fylkeskommune si overordna eigarskapsforvaltning.

1.4 Metode

Oppdraget er utført i samsvar med gjeldande standard for forvaltningsrevisjon (RSK 001), rettleiar for gjennomføring av selskapskontroll utarbeidd av NKRF³, og kvalitetssikring er underlagt krava til kvalitetssikring i Deloitte Policy Manual (DPM).

Oppdraget er i gjennomført i tidsrommet desember 2017 til august 2018.

¹ HFK: Plan for selskapskontroll 2016-2020. September 2016. Side 11.

² For å betre strukturen og flyten i rapporten har revisjonen gjort nokre endringar i problemstillingane. Tidlegare problemstilling 1c om korleis HFK har følgd opp selskapet, er endra til ny 1a for å innleiingsvis gi ei skildring av korleis eigarstyringa er organisert. Tidlegare problemstilling 1d om kva krav HFK har sett i høve lånegaranti til selskapet er fjerna og blir i staden svara ut i hovudproblemstilling 4. Problemstillinga om Grieghallen IKS si verksemd er i samsvar med lov om interkommunale selskap, selskapsavtalen og andre sentrale mål som eigarane har sett for selskapet, overlappar ein del med problemstillinga om selskapet har etablert tilfredsstillande internkontroll. Desse to problemstillingane blir difor svara på i same kapittel (kapittel 4). Ettersom det ikkje er tilsette i selskapet har vi korta ned problemstillinga om internkontroll ved å ta bort tidlegare underproblemstillingar 3a-3e (om kontrollmiljø, risikovurderingar, kontrollaktivitetar, kommunikasjon og informasjon, og leiinga si oppfølging).

³ Norges Kommunerevisorforbund (NKRF): Selskapskontroll - fra a - å. (Praktisk veileder). 2010.

1.4.1 Dokumentanalyse

Revisjonen har samla inn og analysert dokumentasjon og kjeldemateriale i form av relevant eigarskapsinformasjon, fylkeskommunale vedtak, rutinar, rekneskapstal, og rapportering. Dokumentasjonen har blitt vurdert opp mot kontrollkriteria.

1.4.2 Intervju

For å få supplerande informasjon til skriftlege kjelder har Deloitte intervjuet fire personar. Desse er konstituert fylkesrådmann (tidlegare fylkesdirektør for økonomi og organisasjon) som også er styremedlem i Grieghallen IKS, konstituert fylkesdirektør for økonomi og organisasjon (tidlegare økonomisjef) i fylkeskommunen, samt dagleg leiar (innleigd rådgjevar) og styreleiar i selskapet.

1.4.3 Verifiseringsprosessar

Oppsummering av intervju er sendt til dei som er intervjuet for verifisering og det er informasjon frå dei verifiserte intervjureferata som er nytta i rapporten.

Datadelen av rapporten er sendt til selskapet for verifisering, og eventuelle faktafeil er retta opp i den endelege versjonen. Høyringsutkast av rapporten blei deretter sendt til eigarrepresentant i Hordaland fylkeskommune, fylkesrådmann og selskapet for uttale. Tilbakemeldingane er lagt ved rapporten (vedlegg 1).

1.5 Uavhengigheit

Før Deloitte tar på seg oppdrag som revisor blir det gjennomført ei undersøking av vår uavhengigheit. I denne selskapskontrollen er det ikkje avdekka forhold som tilseier at vi ikkje er uavhengige. Deloitte er rekneskapsrevisor for Grieghallen IKS. Det er likevel vurdert at Deloitte også kan gjennomføre selskapskontroll av selskapet, basert på ei juridisk vurdering utført av Lic. Jur. Oddvar Overå i 2010.⁴ I utgreiinga skil Overå mellom selskap som fullt ut - direkte eller indirekte - er eigd av kommunar og/eller fylkeskommunar, jf. koml. § 80, og selskap der også staten og/eller private er eigarar. Når det gjeld selskap som er fullt ut fylkeskommunalt/kommunalt eigd konkluderer Overå med «at det ikke kan være noe i veien for at kommunens revisor kan gis i oppdrag å utføre selskapskontroll selv om vedkommende også er valgt revisor for det aktuelle selskapet.»⁵ Dette er ein konklusjon også Norges kommunerevisorforbund (NKRF) viser til.⁶

1.6 Kontrollkriterium

Kontrollkriterium er dei krav og forventningar som revisjonsobjektet skal bli vurdert opp mot. Kriteria er utleia frå autoritative kjelder i samsvar med krava i gjeldande standard for forvaltningsrevisjon. I dette prosjektet er kontrollkriteria i hovudsak henta frå lov om interkommunale selskap, og KS sine tilrådingar om eigarstyring og selskapsleiing. Kriteria er nærare presentert innleiingsvis under kvart tema.

⁴ Spørsmål vedrørende revisors uavhengighet ved utøving av kommunal og fylkeskommunal selskapskontroll. Notat til Forum for kontroll og tilsyn (FKT), fra Lic. Jur. Oddvar Overå. 22.12.2010. Link: http://www.nkrf.no/filarkiv/File/nyheter/2011/Utgreiing_fra_Overa_gjeldande_revisors_uavhengighet.pdf

⁵ Spørsmål vedrørende revisors uavhengighet ved utøving av kommunal og fylkeskommunal selskapskontroll. Notat til Forum for kontroll og tilsyn (FKT), fra Lic. Jur. Oddvar Overå. 22.12.2010. Side 4.

⁶ NKRF: Kommunerevisors uavhengighet i forbindelse med selskapskontroll. 21.01.2011. Link: <http://www.nkrf.no/nyheter/cms/2011/januar/kommunerevisors-uavhengighet-i-forbindelse-med-selskapskontroll/1927>

2. Om selskapet

Grieghallen IKS har som føremål å erverve, eige og leige ut sjølve Grieghallen, som er eit kulturbygg beståande av fleire konsert- og bankettsalar på totalt 3500 m² lokalisert sentralt i Bergen.⁷ Selskapet har ikkje eit ervervmessig føremål. Selskapet blei skipa i juni 2013 av Hordaland fylkeskommune (HFK) og Bergen kommune som eig 50 % kvar, og som begge skaut inn kr 500 000 i eigenkapital kvar.⁸ Bakgrunnen var at det var behov for å fornye Grieghallen etter om lag 35 år kontinuerlig drift – med utskifting av teknisk og publikumsretta infrastruktur – og sikre bygget si funksjonsdyktigheit som kulturarena for Bergen Filharmoniske Orkester, Festspillene i Bergen og Bergen Nasjonale Opera.⁹

Årsaken til at det blei etablert eit interkommunalt selskap (IKS) var at det eksisterande selskapet, Grieghallen AS, ikkje kunne ta opp lån til fornyingsprosjektet på like gunstige vilkår som eit IKS kunne i Kommunalbanken.¹⁰ Grieghallen IKS fekk overdratt bygninga med festerett til tomt frå aksjeselskapet i november 2013 fordi selskapet måtte vere eigar av bygningsmassen for å kunne ta opp lånet. Grieghallen IKS har sidan overdraginga leigd ut konserthallen til Grieghallen AS fram til 2043¹¹, som er nedbetalingstida på hovudlånet, og Grieghallen AS vil då ha rett til å kjøpe konserthallen tilbake.¹² Leigevederlaget er berekna til å dekke Grieghallen IKS sine administrasjonskostnader, årleg festeavgift, og årlege renter og avdrag for den gjeld som blei overdratt til Grieghallen IKS. Ansvar for vedlikehald av bygget ligg hos Grieghallen AS.¹³

Fornyingsprosjektet blei ferdigstilt i samsvar med planane hausten/vinteren 2014, og Peer Gynt-salen blei ferdigstilt i 2016.¹⁴ Fornyingsprosjektet blei i 2013 kostnadsberekna til kr 234,6 mill. inkl. mva., og hovudlånet som Grieghallen IKS tok opp knytt til prosjektet var på om lag kr 225 mill. (Grieghallen AS dekte dei resterande kostnadene til prosjektet).¹⁵ Nedbetalinga av hovudlånet blir dekt av årlege tilskot frå Kulturdepartementet og eigarane, samt leigevederlaget frå Grieghallen AS. I tillegg betalar Grieghallen AS aleine ned tre andre lån som Grieghallen IKS har tatt opp. Desse var ved låntakinga på: kr 45,5 mill. knytt til eit debitorskifte, kr 35 mill. for fornying av Peer Gynt-salen, og kr 13 mill. knytt til MVA-justeringsrett.

Representantskapet består av fylkesordførar¹⁶ Anne Gine Hestetun frå HFK og byrådsleiar Harald Schjelderup frå Bergen kommune, og har møte ein gong i året. Styret består i dag av styreleiar Knut Rosenlund, konstituert fylkesrådmann Ingrid Holm Svendsen frå HFK samt kommunaldirektør for finans, innkjøp og eigarskap Kristin Ulvang frå Bergen kommune. Det har nyleg skjedd ein reduksjon i talet på styremedlemmar (sjå kap. 3.5 for nærare omtale). Det har blitt halde om lag 2-3 styremøte kvart år.

Selskapet har ingen tilsette, men ein arbeidande styreleiar og ein innleigd dagleg leiar i om lag 20-30 %-stilling frå enkelmannsføretaket J.O. Evjen.

⁷ Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 4 Føremål.

⁸ Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013, sak 91-13. Byrådet 15.04.2013, sak 89/13-2.

Hordaland fylkeskommune: Grieghallen IKS – Skiping av selskap, kjøp og utleie av eigedom. Fylkestinget 11.06.2013. Sak 34. Arkivsak: 201008520-15. Arkivnr: 146.61.

⁹ Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013, sak 91-13. Byrådet 15.04.2013, sak 89/13-2. Side 1.

¹⁰ Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013, sak 91-13. Byrådet 15.04.2013, sak 89/13-2. Sjå særleg saksutgreiing side 4-6. Intervju med dagleg leiar, juni 2018.

¹¹ Leiekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. Vedrørende Grieghallen gnr. 164, bnr. 926 og 1207 i Bergen kommune. 27.11.2013. Punkt 7.1.

¹² I kjøpekontrakten punkt 9, frå november 2013, går det fram at Grieghallen AS har rett, men ikkje plikt, til å kjøpe tilbake Grieghallen til skattemessig bokført verdi, ved innløyning av alle, etter 30 år, eller tidlegast etter 15 år.

¹³ Leiekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. Vedrørende Grieghallen gnr. 164, bnr. 926 og 1207 i Bergen kommune. 27.11.2013. Punkt 10.4.

¹⁴ Grieghallen IKS: Årsberetning 2016. 12.05.2017.

¹⁵ Kommunalbanken: Porteføljeoversikt. Kunde: Grieghallen IKS. Dato 01.03.2018.

¹⁶ I følgje protokollar for representantskapet så har fylkesvaraordførar Pål Kårbø stilt på møta i 2017 og 2018.

3. HFK si eigarstyring av Grieghallen IKS

3.1 Problemstilling

I dette kapittelet vil vi svare på følgjande hovudproblemstilling med underproblemstillingar:

I kva grad har Hordaland fylkeskommune etablert ei eigaroppfølging av selskapet i samsvar med etablerte normer for eigaroppfølging, samt egne vedtak og rutinar? Under dette:

- Korleis er fylkeskommunen si eigarstyring av selskapet organisert?
- I kva grad er det etablert ein eigarstrategi med mål og krav til selskapet?
- I kva grad er det etablert ein selskapsavtale i samsvar med krav i regelverket?

3.2 Kontrollkriterium

Lov og forskrift

Lov om interkommunale selskap (intkomsel.) omhandlar selskap der alle deltakarane er kommunar, fylkeskommunar eller interkommunale selskap. Ifølgje intkomsel § 4 første ledd skal interkommunale selskap ha skriftleg selskapsavtale vedtatt av kvar deltakar sitt kommunestyre eller fylkesting.

Intkomsel § 4 tredje ledd fastsett minimumskrav til kva opplysningar selskapsavtalen skal innehalde: selskapet sitt føretaksnamn, deltakarar, selskapet sitt formål, kommunen der selskapet har hovudkontor, talet på styremedlemmer, deltakarane sin innskotsplikt og plikt til andre ytingar overfor selskapet, kvar deltakar sin eigardel i selskapet (og ansvarsdel dersom den avvik frå eigardelen), talet på medlemmer av representantskapet og kor mange medlemmer den enkelte deltakar vel.

Intkomsel. § 4 første og andre ledd gir føringar om at kommunestyre og fylkesting sjølv skal vedta selskapsavtalen, og at *også* forholda omtalt i § 4 tredje ledd (minimumskrava ovanfor) krev vedtak i kommunestyre og fylkesting. I forarbeida til lova står det at § 4 skal forståast slik at *også endringar* i selskapsavtalen som gjeld forhold omtalt i § 4 tredje ledd må etter § 4 første ledd bli vedtatt av kommunestyre og fylkesting.¹⁷

Innkalling til representantskapsmøte skal i følgje intkomsel. § 8 skje med minst fire vekers varsel og skal innehalde sakliste. Representantskapets leiar kan kalle inn representantskapet med kortare frist i tilfelle der dette er påtrengande naudsynt.

Styremedlemmane veljast av representantskapet, jf. intkomsel. § 10 andre ledd.

Hordaland fylkeskommune si eigarskapsmelding og overordna eigarstrategi

Hordaland fylkeskommune har utarbeidd ei eigarskapsmelding frå 07.03.2017 og ein overordna eigarstrategi frå 12.12.2017.

Både eigarskapsmeldinga og eigarstrategien fastsett ti overordna prinsipp for eigarstyring av selskap fylkeskommunen har eigarinteresse i.¹⁸ Desse gjeld for personar vald inn i styrande organ i selskapa og for fylkesrådsmanen si utøving av oppgåver knytt til eigarstyring:

1. Fylkeskommunens eigarskap skal vere langsiktig og prega av openheit
2. Fylkeskommunen skal utøve si eigarrolle gjennom aktiv bruk av generalforsamlingar og representantskap som styringsarena
3. I alle aksjeselskap med to eller fleire eigarar skal det utarbeidast ein aksjonæravtale. Aksjonæravtalen i selskap med private eigarar bør omfatte bestemming om selskapskontroll/kontrollutvalets innsynsrett

¹⁷ Kommunal og moderniseringsdepartementet: Om lov om interkommunale selskaper og lov om endringer i kommuneloven m.m. (kommunalt og fylkeskommunalt foretak). Ot.prp. nr. 53 (1997-98). 9.1 Merknader til de enkelte bestemmelsene i forslag til lov om interkommunale selskaper. Til § 4. Link: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-53-1997-98/id159051/sec9?q=Delegasjonssperre#KAP9-1-P26>

¹⁸ HFK: Eigarskapsmelding 2017. Fylkestinget 07.03.2017. Sak 20/2017. Arkivnr 2017/1284-1. Side 5-6.
HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 17.

4. Det skal utarbeidast eigarstrategi for alle selskap, i tråd med fylkeskommunens gjeldande mal for innhald og krav til eigarstrategi
5. Kapitalstrukturen i selskaper skal vere tilpassa føremålet med selskapet og selskapets situasjon
6. Alle selskap skal ha ei valnemnd.
7. Eigar(ar) skal se til at styrets samansetning kjenneteiknas av kompetanse, kapasitet og mangfald ut frå selskapets eigenart
8. Fylkeskommunens krav til styret og styrets arbeid skal konkretiserast i eigarstrategi for det enkelte selskap.
9. Godtgjersle til styrets medlemmer og løn til selskapets leiar skal fremje verdiskapinga i selskapet og framstå rimeleg med omsyn til ansvar, kompetanse, arbeidets omfang og selskapets kompleksitet.
10. Fylkeskommunen skal vurdere sitt eigarskap i det enkelte selskap kvart anna år i samband med handsaming av eigarskapsmeldinga.¹⁹

Eigarskapsmeldinga inneheld også prosedyrar for oppnemning av styrerepresentantar, som gjer greie for: valnemnda sitt arbeid, grunnleggjande krav til styremedlemmer, samt krav til kompetanse, kapasitet og habilitet.²⁰ Retningslinene for utøving av styrevervet gjer greie for: krav til kompetanseheving for styremedlemmer; krav til oppmøte, deltaking og førebuing; formelle forhold som gjeld utøvinga av styrevervet; samt konsekvensar av at retningslinene ikkje vert følgde.²¹

Den overordna eigarstrategien fastsett generelle føringar knytt til rolla og samansettinga til selskapsstyret, valnemnd, retningsliner for val av styrerepresentantar, retningsliner for utøving av vervet som styrerepresentant, satsar for godtgjering av styreleiar og styremedlem og vara, fylkesrådmannen si rolle knytt til eigarskap i selskap, og HFK sitt eigarforum.²²

HFK sin prosedyre for oppnemning av styrerepresentantar blei først vedtatt av fylkestinget i 2015, så i mars 2017 i eigarskapsmelding 2017, deretter i desember 2017 lagt inn i den overordna eigarstrategien.²³

For selskap eigd av Hordaland fylkeskommune er hovudregelen at selskapa skal ha ei valnemnd. Ordninga med valnemnd skal då vedtektsfestast i generalforsamling/representantskap. Det skal eventuelt utarbeidast retningsliner for valnemndas arbeid. Den gir føringar for kva prosess, og kva sentrale moment som skal med i oppnemning av styremedlemmer m.a. at det bli innstilt fleire kandidatar som selskapsvalnemndene kan velja mellom, i tillegg til at det for oppnemning til styreverv er krav om kunnskap om: næringa og bransjen til selskapet, rekneskap og rekneskapsforståing, samt relevant formell ekspertise/utdanning innan område som er viktig for selskapet eller praktisk erfaring med styrearbeid, bransjen eller selskapet.²⁴

I samband med arbeidet med den overordna eigarstrategien blei det også utarbeidd ein mal for utarbeiding av eigarstrategiar til selskap, samt malar for styreinstruks i aksjeselskap, styrets eigenevaluering og retningsliner for valnemnder. Desse blir ikkje nærare gått inn på i denne rapporten.

KS sine tilrådingar for god eigarstyring selskapsleiing

KS har fastsett 21 tilrådingar for god eigarstyring og selskapsleiing i kommunal og fylkeskommunal sektor.²⁵ Desse 21 tilrådingane har HFK utfyllande sitert i sin overordna eigarstrategi.²⁶ KS bruker omgrepet «kommune» både for kommune og fylkeskommune i sine tilrådingar.²⁷

¹⁹ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 17.

²⁰ HFK: Eigarskapsmelding 2017. Fylkestinget 07.03.2017. Sak 20/2017. Arkivnr 2017/1284-1. Side 6-7.

²¹ HFK: Eigarskapsmelding 2017. Fylkestinget 07.03.2017. Sak 20/2017. Arkivnr 2017/1284-1. Side 7-8.

²² HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 19-20.

²³ HFK: Eigarskapsforvaltning - styrerepresentasjon og kompetanse. Retningsliner. Fylkesting 10.03.2016. 17/2015.

HFK: Eigarskapsmelding 2017. Fylkestinget 07.03.2017. Sak 20/2017. Arkivnr 2017/1284-1. Side 5-6.

HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 21-23.

²⁴ HFK: Eigarskapsforvaltning –styrerepresentasjon og kompetanse. Regelverk utarbeidd av politisk arbeidsutval 2015. Vedtatt av fylkestinget 10.03.2016 i sak 17 /2015. Side 11-22

²⁵ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Link: http://www.ks.no/globalassets/ks-anbefalinger-eierstyring_digital.pdf

²⁶ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 32-39.

²⁷ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Side 3.

KS tilrår at det blir utarbeidd eigarskapsmeldingar: «Kommunestyrene bør hvert år fastsette overordnede prinsipper for sitt eierskap ved å utarbeide en eigarskapsmelding for alle sine selskaper.»²⁸ Vidare tilrår KS at kommunen bør ha ein open og klart uttrykt eigarstrategi for sitt eigarskap i ulike selskap og at «Kommunestyret skal utarbeide og bør jevnlig revidere styringsdokumentene og avtalene som regulerer styringen av selskapet.»²⁹

KS tilrår at kommunestyret som hovudregel bør oppnemne sentrale folkevalte som eigarrepresentantar i eigarorganet, for å forenkle samhandlinga og kommunikasjonen mellom kommunestyret og eigarorganet.³⁰ Vidare tilrår KS at føresegn om innkallingsfrist til representantskapsmøte tas inn i selskapsavtalen, og så skal representantskapet fastsette budsjett, økonomiplan og rekneskap.³¹

KS understreker at revisor ikkje er pliktig til å møte i representantskapet, men tilrår å følgje aksjelova på saken.³² Aksjelova § 7-5 fastsett at: «Revisor skal delta i generalforsamlingen når de saker som skal behandles, er av en slik art at dette må anses som nødvendig.»

Bruk av valkomité bør vere nedfelt i selskapsavtalen; valkomiteen si samansetting bør reflektere eigardelane i selskap med fleire eigarkommunar; det bør utarbeidast retningslinjer som regulerer valkomiteen sitt arbeid; valkomiteen bør grunngje sine forslag; og for å sikre kontinuitet bør ikkje heile styret bli skifta ut samtidig.³³

Når det gjeld samansettinga av styret fastsett KS: «Det er eiers ansvar å sørge for at styrets kompetanse samlet sett er tilpasset det enkelte selskaps virksomhet.»³⁴ Vidare tilrår KS at kommunen sikrar opplæring av styremedlemmane. KS tilrår at styret bør ha kompetanse innan økonomi, organisasjon, marknaden selskapet opererer i, fagleg innsikt, og interesse for selskapets formål.³⁵ KS understrekar at styreverv i selskap er personlege verv, som betyr at styremedlemmar berre representerer seg sjølve – ikkje parti, enkeltkommunar, eller andre interessentar – og skal ivareta selskapet sine interesser til det beste for alle eigarane.

KS tilrår også at «Ordførar og rådmann bør ikkje sitte i styrer i selskaper.» og «Ingen kommunalt ansatte eller folkevalgte skal håndtere saker i kommunen som gjelder et selskap der de selv er styremedlem.»³⁶

KS tilrår at eigarorganet søker å oppnå balansert kjønnsrepresentasjon i styret: «I henhold til IKS-loven § 10 er det krav om tilnærmet 40 % kjønnsrepresentasjon i styrene.»³⁷

KS tilrår at i IKS så bør representantskapet fastsette godtgjersle til styre, og at deltakarkommunane fastsett og utbetalar godtgjersle til sine medlemmer i representantskapet.³⁸

KS tilrår at eigarstyringa skal skje gjennom eigarorganet.³⁹

KS tilrår at alle med styreverv for kommunale selskap bør registrere vervane i KS sitt styrevervregister (www.styrevervregisteret.no).⁴⁰

3.3 Korleis er fylkeskommunen si eigarstyring av selskapet organisert?

3.3.1 Datagrunnlag

Figur 1 syner korleis HFK har organisert eigarstyringa av Grieghallen IKS.

²⁸ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 4. Side 11.

²⁹ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 5. Side 12.

³⁰ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 7. Side 15.

³¹ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 8. Side 15.

³² KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 8. Side 15.

³³ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 10. Side 16-17.

³⁴ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 9. Side 16.

³⁵ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 9. Side 16.

³⁶ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 15. Side 18.

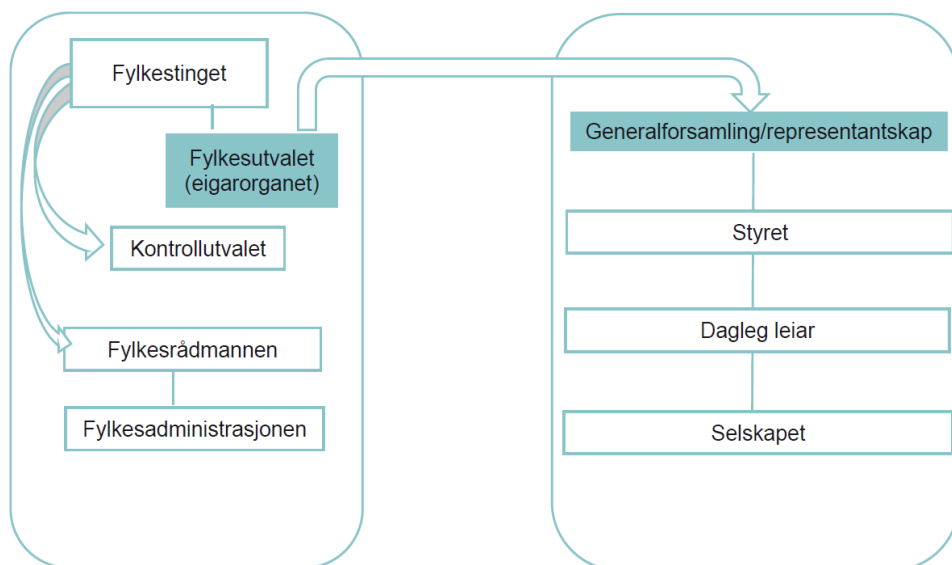
³⁷ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 11. Side 17.

³⁸ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 16. Side 19.

³⁹ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 7. Side 15.

⁴⁰ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 17. Side 20.

Figur 1: Oversikt over korleis HFK har organisert si eigarstyring av selskap.⁴¹

Fylkestinget og fylkesutvalet

Hordaland **fylkesting** vedtar overordna politiske og prinsipielle saker knytt til eigarskapsforvaltning av selskapa fylkeskommunen eig, slik som til dømes eigarskapsmelding og overordna eigarstrategi.

I den overordna eigarstrategien som blei vedtatt av fylkestinget i desember 2017 står det:

Det er fylkesordfører, fylkesvaraordfører eller den dei gjev fullmakt som deltek i generalforsamlinga som eigarrepresentant på vegner av Hordaland fylkeskommune. Fylkesutvalet skal i byrjinga av kvart år handsame sak om eigarrepresentasjon i selskapas generalforsamlingar. Fortrinnsvis skal eigarrepresentantane veljast blant fylkesutvalets medlemmer, om ikkje fylkesordfører/fylkesvaraordfører kan møte. Eigarrepresentantane skal representere fylkeskommunen i rolla som eigar i generalforsamlingane. Hordaland fylkeskommune skal møte med eigarrepresentant i generalforsamlingar i alle selskap fylkeskommunen har eigardel i.⁴²

Det er **fylkesutvalet** som er HFK sitt eigarutval og som handterer den løpande eigarrolla for selskapa fylkeskommunen eig.⁴³ Fylkesutvalet består av 15 medlemmar som er valt av fylkestinget, det blir leia av fylkesordføraren, og har møte om lag ein gong i månaden.⁴⁴ Utvalet har ansvar for samordning av den fylkeskommunale verksemda, under dette: planar, økonomi, næringssaker og overordna næringspolitikk. Fylkesutvalet tek avgjersler i saker det har fått delegert mynde til, og kjem elles med innstillingar til fylkestinget. Ifølgje eigarstrategien er fylkesutvalet delegert mynde i eigarskapsaker.⁴⁵ Fylkestinget vedtok i desember 2017 følgjande:

Fylkesutvalet er Hordaland fylkeskommunes eigarutval og har endeleg avgjerd i saker som gjeld eigarskap, med unnatak av eigarskapsmeldinga som skal fremjast for fylkestinget. Dette innarbeidast i delegasjonsreglementet for Hordaland fylkeskommune.⁴⁶

Desse opplysningane er per 26.06.2018 ikkje innarbeidd i HFK sitt delegeringsreglement, som sist var revidert 08.12.2016. I delegeringsreglementet frå 2016 står det:

2.1.6 Oppnemning til generalforsamlingar/årsmøte/styrande organ i selskap, stiftingar o.l. Fylkesordfører eller fylkesvaraordfører møter for fylkeskommunen på årsmøte og generalforsamlingar. Fylkesordføraren

⁴¹ HFK: Eigarsstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 21.

⁴² HFK: Eigarsstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 9.

HFK: Saksprotokoll i fylkestinget 12. og 13.12.2017. Sak 119/2017. Side 1.

⁴³ HFK: Eigarsstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 19.

⁴⁴ Opplysningane knytt til fylkesutvalet kjem frå HFK si nettside. Sist endra 17.10.2017. Link: <https://www.hordaland.no/nn-NO/politikk/politisk-organisering/fylkesutvalet/> [Henta 23.05.2018]

⁴⁵ HFK: Eigarsstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 19.

⁴⁶ HFK: Saksprotokoll i fylkestinget 12. og 13.12.2017. Sak 119/2017. Side 1.

har likevel mynde til å gi andre fullmakt til å representera fylkeskommunen i generalforsamlingar/årsmøte. Dette gjeld også for aksjeselskap der fylkeskommunen er einaste aksjonær.

Oppnemning av representantar til styrande organ i selskap, stiftingar o.l. når avgjerda ikkje kan venta til fylkestinget er samla.⁴⁷

Fylkesutvalet vedtok i byrjinga av 2018 at «Fylkesordføraren utpeikar representantar til generalforsamlingar fortrinnsvis blant fylkesutvalet sine medlemmer.»⁴⁸

Fylkesordfører Anne Gine Hestetun er HFK sitt noverande medlem i representantskapet i Grieghallen IKS og fylkesvaraordfører Pål Kårbø er vararepresentant.

Administrasjonen i HFK

Fylkesrådmannen har ikkje noko *formell rolle* knytt til den faktiske eigarstyringa av fylkeskommunen sine eigarskap i selskap.⁴⁹ Likevel skal fylkesrådmannen *leggje til rette* for utøvinga av den politiske eigarstyringa, greie ut og førebu saker som krev politisk handsaming i fylkesting eller fylkesutval, samt bidra til å utvikle eigarskapspolitikken, t.d. knytt til eigarskapsforum som ein dialogarena.⁵⁰ Fylkesrådmannen er sekretær for fylkeskommunen sine eigarrepresentantar og skal sikre at dei er merksame på vanskelege enkeltsaker og utfordringar, i tillegg skal fylkesrådmannen etter behov bli involvert i førebuing og oppfølging av eigarmøte.⁵¹ Fylkesrådmannen skal også leggje til rette for val av styrerepresentantar, opplæring av folkevalte, samt anna praktisk tilrettelegging.⁵²

Fylkesrådmannen sitt ansvar er i praksis delegert til ulike avdelingar i **fylkesadministrasjonen**, der regionavdelinga ved næringsseksjonen sidan 01.11.2015 har hatt det *overordna* ansvaret for eigarskapsforvaltninga.⁵³ Eigarstrategien fastsett oppgåvene til regionalavdelinga og næringsseksjonen. Desse oppgåvene er mellom anna å samle inn og oppdatere nøkkelinformasjon om selskapa, handtere løpande saker knytt til eigarskapet, leggje til rette for og kalle inn til generalforsamling/eigarmøte, syte for at protokoll frå eigarmøte kjem til fylkesutvalet, vidareformidle informasjon frå selskapet til kontaktperson i fagavdelinga, og vere administrativt kontaktpunkt for selskapa. I tillegg har fagavdelingane definerte oppgåver i eigaroppfølginga av selskap som naturleg høyrer til sin sektor.⁵⁴ Oppgåvene omfattar å vere fagleg støtte for eigar i samband med eigarmøte, lyttepost for eigar i samband med viktige saker, kontaktpunkt for HFK sine styrerepresentantar med eit årleg kontaktmøte, bidra i utarbeiding/revidering av eigarskapsmelding, og ha ei oversikt over alle kontaktpersonar for selskapa i sin sektor.

Økonomi- og organisasjonsavdelinga handterer saker med økonomiske konsekvensar som kjøp, sal, spørsmål om garantiar og liknande; og fungerer som sekretariat for den fylkeskommunale valnemnda.

Alle selskap HFK eig har ein **fagleg ansvarleg rådgjevar** i fylkeskommunen sin administrasjon.⁵⁵ Også for Grieghallen IKS er det oppnemnt ein spesialrådgjevar med særskilt ansvar for oppfølging av selskapet.

HFK har også eit **forum for eigarskapsforvaltninga**, som skal sørge for auka koordinering, kvalitetssikring og informasjonsutveksling mellom avdelingane i HFK si eigarskapsforvaltning.⁵⁶ Det blei etablert i 2016 og skal møtast 2-3 gonger i året. HFK har oppnemnt leiar for forvaltning og stab i eigedomsavdelinga som ansvarleg for selskap knytt til eigedomssektoren i *eigarforumet*, som revisjonen legg til grunn omfattar Grieghallen IKS.⁵⁷

I intervju med HFK blir det opplyst at administrasjonen i HFK ikkje har hatt noko særleg aktiv oppfølging av Grieghallen IKS og heller ikkje av eigarkontakten, då det ikkje vore opplevd som naudsynt for dette

⁴⁷ HFK: Delegasjonsreglement. Godkjent 13.06.2007. Revidert 08.12.2016. Arkivsak: 2014/15940-9. Side 10.

⁴⁸ HFK: Val av eigarrepresentantar for 2018. Fylkesutvalet 01.02.2018. Protokoll. Sak 8/2018. Arkivnr: 2017/17062-3.

⁴⁹ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 28.

⁵⁰ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 18-19.

⁵¹ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 28.

⁵² HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 28-29.

⁵³ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 29-30.

⁵⁴ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 31.

⁵⁵ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 25.

⁵⁶ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 29.

⁵⁷ HFK: Val av eigarrepresentantar for 2018. Fylkesutvalet 01.02.2018. Sakspapir. Sak 8/2018. Arkivnr: 2017/17062 - 3. Side 4.

selskapet. Administrasjonen i HFK skil i eigaroppfølginga mellom selskap som har tilsette og dei som ikkje har det, slik som Grieghallen IKS.

Dagleg leiar i Grieghallen IKS opplyser i intervju at han i hovudsak har hatt kontakt med tidlegare fylkesdirektør for økonomi og organisasjon Ingrid Holm Svendsen i HFK (noverande konst. Fylkesrådmann og styreleiar i selskapet). Han opplyser vidare å aldri ha hatt kontakt om selskapet med eigedomsavdelinga i HFK, HFK sitt eigarskapsforum, eller nokon ansvarleg for eigarmøte med selskapet i HFK. I administrasjonen i Bergen kommune, er det byrådsavdeling for klima, kultur og næring som er ansvarleg for Grieghallen IKS og som dagleg leiar har kontakt med – i tillegg til byrådsavdeling for finans, innovasjon og eigedom, og byrådsleders avdeling.

Det går vidare fram av intervju at HFK gjennomgår eigarstyringa av sine selskap i samband med regionreforma, og at det blir retta merksemd mot kva Hordaland fylkeskommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune eig og korleis ein framtidig felles region skal organisere eigarskapsforvaltninga si overfor selskapa.

Representantskapet

Fylkeskommunen og Bergen kommune har ein medlem kvar i representantskapet med personlege vara, høvesvis valt av Hordaland fylkesting og Bergen bystyre, ifølgje § 5 i selskapsavtalen. Ved skipinga av selskapet i 2013 vedtok fylkestinget og bystyret sine medlemmar med vara til representantskapet.⁵⁸

Fylkesordførar Anne Gine Hestetun er HFK sin noverande medlem i representantskapet og fylkesvaraordførar Pål Kårbø er vararepresentant.⁵⁹ Møteprotokollar frå representantskapet viser at det er fylkesvaraordførar som har stilt på møta i 2017 og 2018.⁶⁰ Bergen kommune sin noverande medlem i representantskapet er byrådsleiar Harald Schjelderup.

Selskapsavtalen for Grieghallen IKS fastsett at valperioden følgjer kommunevalperioden, og at representantskapet sjølv vel leiar og nestleiar. Representantskapet skal kallast inn med minst fire vekers varsel, og det er vedtaksført når begge medlemmane er til stades.⁶¹ Vidare går det fram av avtalen at styremedlemmar og dagleg leiar har møte- og uttalerett i representantskapsmøte, og at styreleiar og dagleg leiar har møteplikt. Selskapsavtalen fastsett representantskapet sine oppgåver, som å: velje styremedlemmar med vara; vedta budsjett, økonomiplan og godkjenne rekneskap; velje revisor; og fastsette godtgjersle til representantskap og styret og vara.⁶² I den overordna eigarstrategien går det fram at eigar i representantskapet skal forvalte selskapet sitt føremål, velje og gi signal til styret, samt handsame prinsipielle eller politiske saker.⁶³

Grieghallen IKS blei skipa på det første representantskapsmøte halde 21.06.2013.⁶⁴ Det har totalt blitt halde ni møte i representantskapet frå og med 21.06.2013 til 25.05.2018. I åra 2014-2018 har det vore eit årleg møte i representantskapet i slutten av mai eller juni som har vedtatt årsberetning og årsrekneskap, bruk av årsresultatet, styrehonorar, godtgjering til revisor – og for åra 2015-2018 også budsjett.⁶⁵ I 2013 og 2014 blei det halde ytterlegare tre møter: 04.10.2013 for endring i styresamansetting, 04.12.2013 for godkjenning av låneopptak, og 18.08.2014 for auke av låneramma. Innkalling til representantskapsmøta

⁵⁸ Hordaland fylkeskommune: Grieghallen IKS – Skiping av selskap, kjøp og utleige av eigedom. Fylkestinget 11.06.2013. Sak 34. Arkivsak: 201008520-15. Arkivnr: 146.61. Punkt 7. Side 2.

Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013, sak 91-13. Byrådet 15.04.2013, sak 89/13-2. Punkt 12. Side 2.

⁵⁹ Dette er også stadfesta i intervju med selskapet og HFK.

⁶⁰ Anne Gine Hestetun deltok på representantskapsmøte i 2016, medan dåverande fylkesvaraordførar Mona Hellesnes deltok på møte i 2015, og Sveinung Valle deltok på møte i 2014.

⁶¹ Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 5 Representantskapet.

⁶² Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 5 Representantskapet.

⁶³ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 18.

⁶⁴ Protokoll frå representantskapsmøte (skipingsdokument for Grieghallen IKS) 21.06.2013 syner: vedtektene, opningsbalanse, og val av styre og revisor.

⁶⁵ Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. juni 2014.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. mai 2015.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2016.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2017.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 25. mai 2018.

har typisk vore sendt ut om lag ei veke i forkant av møte.⁶⁶ Til møtet 25.05.2018 var det imidlertid 11 dagar mellom innkalling og møtet. I samband med verifisering av rapporten opplyser dagleg leiar at praksisen ved innkalling er selskapet tar kontakt med medlemmer i representantskapet per telefon eller e-post fleire veker før den formelle innkallinga til møtet blir sendt ut.

Representantskapet har **valt styremedlemmar**. Det er ikkje valt vara til styremedlemmane i Grieghallen IKS.⁶⁷ På skipingsmøte i 21.06.2013 blei det valt styreleiar og fire styremedlemmar, og ifølgje seinare protokollar blei dei då valt for fire år. På møte i mai 2017 vedtok representantskapet å redusere talet på styremedlemmar frå fem til tre medlemmar. Dette blir vidare omtalt i punkt 3.5 i denne rapporten. På dette møtet blei følgjande medlemmar attvalt til styret: styreleiar Knut Sundt Rosenlund, Ingrid Holm Svendsen og Kristin Ulvang.⁶⁸ Protokollane frå representantskapsmøta syner ikkje innstilling på kandidatar eller grunngjeving. Berre ved valet 04.10.2013 går det fram *kven* som innstilte på kandidatar til styreverv – då Bergen byråd 03.10.2013 innstilte på sitt styremedlem, som representantskapet vedtok. I samband med verifisering opplyser selskapet at hovudfokus når det gjeld kompetanse i styret er å finne personar med kompetanse innan finansiering då det er Grieghallen IKS si hovudoppgåve. Bruk av valkomité i val av styret er ikkje vedtatt for selskapet. Selskapsavtalen fastsett at aksjelova sine regler for balansert kjønnsrepresentasjon gjeld. Vidare fastsett selskapsavtalen at dagleg leiar og representantskapsmedlem ikkje kan vere medlem av styret.⁶⁹ Heile styret har ikkje blitt skifta ut samtidig, men ein eller to om gangen.

Av styremedlemmane er det Ingrid Holm Svendsen som er registrert i styrevervregisteret.

Representantskapet skal også **fastsette styrehonorar**, noko som har blitt vedtatt etterskotsvis. Det Grieghallen IKS som betaler godtgjersle til styret (berre styreleiar ettersom han er einaste eksterne styremedlem).

Representantskapet vedtok i 2014 følgjande for 2013: «Eksterne styrerepresentantar honoreres etter Bergen kommunes honorarreglement gruppe 3. Arbeidende styreleder honoreres med kr 100 000,- for 2013».⁷⁰ Honorarsats for styreleiar i selskap i gruppe 3 i Bergen kommune sitt reglement for godtgjersle av kommunale tillitsverv var i 2013 på kr 18 500. Sjølv om satsane i reglementet årleg blir justert etter den årlege prosentvise lønnsveksten for tilsette i kommunal og fylkeskommunal verksemd så har styreleiar i Grieghallen IKS for åra 2013-2016 fått honorar etter sats frå 2015 på kr 19 740. For 2017 blei arbeidande styreleiar sitt tilleggshonorar redusert til kr 80 000.⁷¹ I intervju med selskapet får revisjonen opplyst at honorar til både dagleg leiar og styreleiar blei redusert for året 2017 på grunn av generelt lågare aktivitet i selskapet.

HFK sin overordna eigarstrategi inneheld eit anna reglement for godtgjersle i fylkeskommunale selskap.⁷² Honorarsatsane er delt inn i ulike grupper avhengig av kva type selskap ein har verv i (med omsyn til grad av arbeidsbelastning og kompleksitet). Honorarsatsane og selskapsgrupper samsvarar ikkje med Bergen kommune sine satsar per gruppe – sjølv om det i eigarstrategien til fylkeskommunen står at skalaen for gruppering er identisk med Bergen kommune sitt honorarreglement – t.d. har HFK sitt reglement 6 selskapsgrupper i staden for 5, og honorarsats for styreleiar i selskapsgruppe 3 er kr 9 470 per år i HFK.

Notane til selskapet sine årsrekneskap inneheld opplysningar om den totale godtgjersla til styreleiar.⁷³

Det er ikkje gjennomført andre eigarmøte med selskapet enn formelle representantskapsmøte.

⁶⁶ Revisjonen viser til innkalling sendt: 22.05.2015 til møte 27.05.2015, 13.05.2016 til møte 24.05.2016, 13.01.2017 til møte 20.01.2017, og 16.05.2017 til møte 24.05.2017.

⁶⁷ Selskapsavtalen § 6 la ved skipinga opp til at det skulle vere «varamedlemmer i rekkefølge», men representantskapet vedtok å fjerne heile varaordninga på første representantskapsmøte 21.06.2013 (sak 1/2013).

⁶⁸ Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2017. Sak 7 og 8.

⁶⁹ Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 6 Styret.

⁷⁰ Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. juni 2014. Sak 7.

⁷¹ Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 25. mai 2018. Sak 7.

⁷² HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 23-24.

⁷³ Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2014. Note 5. 04.05.2015.

Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2015. Note 5. 10.05.2016.

Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2016. Note 5. 12.05.2017.

Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2017. Note 5. 04.05.2018.

Generelt om eigarstyring

I intervju opplyser administrasjonen i HFK at fylkeskommunen og Bergen kommune er samde om eigarstyringa av Grieghallen IKS, og at selskapet er eit døme på godt samarbeid mellom eigarane. I intervju opplyser både styreleiar og dagleg leiar dei har hatt god dialog med eigarane, og at eigarstyring av selskapet har vore tilstrekkeleg sidan skipinga. Det går fram at selskapet hadde meir med eigarane å gjere i tida kring skipinga, og så har det blitt mindre etter det. Styreleiaren opplever at selskapet si rolle og oppgåver er godt forankra i administrasjonen og på politisk nivå hos eigarane. Både styreleiar og dagleg leiar er tydeleg på at dei ikkje saknar ytterlegare føringar frå eigarane.

3.3.2 Vurdering

Det er revisjonen si vurdering at eigarstyringa av Grieghallen IKS i hovudsak er organisert og gjennomført på ein føremålstenleg måte. Grieghallen IKS er eit selskap med eit avgrensa føremål, og det har vore vurdert som tilstrekkeleg at representantskap og styret følger opp selskapet. I dette tilfellet har difor ikkje HFK sin administrative eigarkontakt for selskapet vore aktiv overfor selskapet eller blitt følgt opp internt i HFK i forhold til denne rolla. Det går fram at dette ikkje har blitt vurdert som naudsynt og at oppfølginga har vore godt ivaretatt av styremedlem i selskapet, fylkesdirektør for økonomi og organisasjon i HFK (no konstituert fylkesrådmann). Både styret og dagleg leiing opplever at eigaroppfølginga er tilfredsstillande.

Revisjonen vil samstundes påpeike nokre forhold. Revisjonen merkar seg at Fylkestinget vedtok i desember 2017 at fylkesutvalet skal vere HFK sitt eigarutval, og at det skulle innarbeidast i delegeringsreglementet til HFK. Det er per medio august 2018 ikkje innarbeid i reglementet som sist blei oppdatert i 2016.

I samsvar med inntak § 6 første ledd har begge deltakarane i selskapet, Bergen kommune og HFK, ein representant kvar i representantskapet. Det har blitt halde årlege **representantskapsmøte** i Grieghallen IKS i perioden 2013-2018, med ytterlegare møte ved høve. På det årlege møtet i mai eller juni kvart år har representantskapet handsama saker som, så langt revisjonen kan sjå, i hovudsak samsvarar med krav i selskapsavtalen og i inntak.

Innkalling til representantskapet skal skje med minst fire veker varsel, men representantskapsleiaren kan innkalle med kortare frist «i tilfeller hvor dette er påtrengende nødvendig», ifølgje inntak § 8. Ingen av innkallingane til representantskapsmøta har skjedd med minst fire vekers varsel sidan skipinga i 2013. Revisjonen meiner at det ikkje er tilfredsstillande at korte fristar langt under fire veker er blitt etablert som fast praksis.

Representantskapet har **valt styremedlemmar** i samsvar med inntak § 10 andre ledd. Revisjonen stiller ikkje spørsmål ved kompetansen til styremedlemmane som er valt for selskapet, og at det er gode grunnar til at ein har valt dei styremedlemmane som selskapet har. Revisjonen meiner likevel at grunngjeving for val av styremedlemmar bør formelt dokumenterast i samsvar med fylkeskommunen sine prinsipp for eigarstyring. Ettersom det i dette tilfelle er valt leiande tilsette i styreverv (då fylkesdirektør for økonomi og organisasjon, no konstituert fylkesrådmann) bør ei slik grunngjeving også omtale i kva grad vedkomande vil bli vurdert som inhabil og om dette vil vere ei utfordring for fylkeskommunen i oppfølginga av saker knytt til selskapet (jf. KS si tilråding 15 om habilitetsvurderingar). Ettersom styremedlem frå HFK no er konstituert fylkesrådmann vil dette medføre ytterlegare utfordringar knytt til habilitet (når fylkesrådmann er inhabil er også resten av administrasjonen inhabil), og vi vil vise til at KS tilrår at rådmann ikkje bør sitte i selskapsstyre. Hordaland fylkeskommune bør difor vurdere kva konsekvensar det har for handsaming av saker frå selskapet no når styremedlem i selskapet også er fylkesrådmann. Prinsipp for val av styremedlemmar til dette selskapet kan også gå fram av eigarstrategien for Grieghallen IKS som skal utarbeidast i 2019.

Ifølgje selskapsavtalen § 6 vel styret sjølv styreleiar og nestleiar, det var likevel representantskapet som valte styreleiar både i møte i 21.06.2013 og i møte 24.05.2017. Revisjonen merkar seg elles at selskapsavtalen § 5 framleis har ein formulering om at representantskapet skal velje vara til styret, sjølv om ordninga med vara blei vedtatt fjerna frå selskapsavtalen i 2013 og aldri har vore praktisert.

Revisjonen merkar seg at det berre er ein styrerepresentant i selskapet som er registrert i KS sitt styrevervregister og at dette er styrerepresentanten som er valt frå Hordaland fylkeskommune. Revisjonen meiner at det bør oppmodast om at alle styremedlemmar registrerer seg i styrevervregistert slik KS tilrår.

Representantskapet si handsaming av økonomiske forhold blir omtalt i kapittel 5.

3.4 I kva grad er det etablert ein eigarstrategi med mål og krav til selskapet?

3.4.1 Datagrunnlag

Eigarstrategi for selskapet

Hordaland fylkeskommune har ikkje etablert ein eigen eigarstrategi for eigarskapen i Grieghallen IKS. Det blir i intervju understreka at selskapet har eit klårt avgrensa mandat.

Føremålet til selskapet er mellom anna nedfelt i selskapskavtalen: «Selskapet har ikke et ervervsmessig formål. Formålet er å erverve, eie og leie ut Grieghallen, gnr 164, bnr 926 med festerett, Bergen.»

Hordaland fylkesting vedtok i mars 2017 ei eigarskapsmelding som følgjer opp eigarskapsmeldinga frå 2013, samt retningslinjer for val av styret og for utøving av styrevervet frå 2015.⁷⁴ Som vedlegg til eigarskapsmeldinga ligg det ei selskapsoversikt, med eit faktaark med opplysningar om Grieghallen IKS.⁷⁵ Forutan juridiske og økonomiske opplysningar, går følgjande eigarstrategi for selskapet fram av faktaarket:

Hordaland fylkeskommune sitt føremål med eigarskapen er av samfunnsmessig karakter. Få best mogleg vilkår for finansiering av byggeprosjektet «fornyng» av Grieghallen.⁷⁶

Fylkestinget vedtok i desember 2017 ein *overordna* strategi for eigarstyring med generelle føringar og krav til selskapet fylkeskommunen eiger.⁷⁷ Den overordna eigarstrategien viser mellom anna til KS si tilråding om å utarbeide eigne eigarstrategiar for alle selskap ein eig. HFK har byrja eit arbeid med å gjennomgå eigarskap og eigarstrategi i kvart enkelt selskap.⁷⁸ Det føreligg ein framdriftsplan for gjennomgang av eigarskap og eigarstrategi i kvart einskild selskap, der forventna handsaming for «øvrige selskap»⁷⁹, som omfattar Grieghallen IKS, er mars 2019 og det er utpeikt ein administrativt ansvarleg i HFK for dette arbeidet.⁸⁰ I samband med arbeidet med den overordna eigarstrategien blei det laga ein mal for eigarstrategi.⁸¹

Generelle krav og mål til selskap i den overordna eigarstrategien

Den overordna eigarstrategien frå 2017 fastsett generelle føringar knytt til rolla og samansettinga til selskapsstyret, valnemnd, retningslinjer for val av styrerepresentantar, retningslinjer for utøving av vervet som styrerepresentant, satsar for godtgjering av styreleiar og styremedlem og vara, fylkesrådmannen si rolle knytt til eigarskap i selskap, og HFK sitt eigarforum.⁸²

Den overordna eigarstrategien inneheld også generell informasjon om interkommunale selskap.⁸³ HFK si eigarstyring og eigarpolitikk er forankra i KS sine 21 tilrådingar, i tillegg til fylkestingsvedtak om 10 prinsipp for eigarstyring og selskapsleiing «corporate governance»⁸⁴ og retningslinjer for rekruttering av styremedlemmar og forventningar eigar har til styrene.⁸⁵ Desse sakene er lagt inn i den overordna eigarstrategien.

3.4.2 Vurdering

Hordaland fylkeskommune har vedtatt at det skal utarbeidast ein eigarstrategi for kvart selskap fylkeskommunen har eigarskap i. Det er ikkje etablert ein eigarstrategi særskilt for Grieghallen IKS, men

⁷⁴ HFK: Eigarskapsmelding 2017. Fylkestinget 07.03.2017. Sak 20/2017. Arkivnr 2017/1284-1.

⁷⁵ HFK: Grieghallen IKS. Faktaark. Oppdatert per 24.05.2016.

⁷⁶ HFK: Grieghallen IKS. Faktaark. Oppdatert per 24.05.2016.

⁷⁷ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1.

⁷⁸ HFK: Eigarstrategi - overordna strategi for Hordaland fylkeskommunes eigarstyring. Saksframlegg til fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 4.

⁷⁹ Tilsvarande for selskap knytt til kultursektoren står det oktober 2018 og Ronny Skaar som administrativt ansvarleg.

⁸⁰ HFK: Eigarstrategi - overordna strategi for Hordaland fylkeskommunes eigarstyring. Saksframlegg til fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 4-5.

⁸¹ Malen inneheld overskrifter knytt til: bakgrunnen for opprettinga av selskapet, føremålet med eigarstrategi, føremål og overordna målsettingar med selskapet, generelt om selskapet si verksemd, HFK sine eigarstyringsprinsipp, samt krav til styrets arbeid, selskapet sitt sosiale ansvar, resultatmål for selskapet, og rapportering.

⁸² HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 19-20.

⁸³ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 13.

⁸⁴ Desse blir omtalt nærare under kontrollkriterium til dette kapitelet.

⁸⁵ HFK: Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1. Side 16-17.

det er planlagt ein gjennomgang av selskapsvise eigarstrategiar – også for Grieghallen IKS. Denne skal utarbeidast i 2019. Fylkeskommunen har utarbeidd ei eigarskapsmelding med faktaark om selskapet, samt ein overordna eigarstrategi med krav og føringar for alle selskap.

Revisjonen meiner det er bra at HFK har samla sine eigarstyringsdokument i ein overordna eigarstrategi, og at eigarstrategien tar utgangspunkt i KS sine tilrådingar for eigarstyring og selskapsleiing. Samstundes vil revisjonen understreke at det er behov for å utarbeide selskapsvise eigarstrategiar for å tydeleggjere kva krav som er stilt til dei einskilde selskapa, ettersom desse varierer både i storleik og føremål. Hordaland fylkeskommunen kan også vurdere å samarbeide med Bergen kommune om ein felles eigarstrategi for selskapet.

3.5 I kva grad er det etablert ein selskapsavtale i samsvar med krav i regelverket?

3.5.1 Datagrunnlag

Selskapsavtalen til Grieghallen IKS blei vedtatt av Bergen bystyre 24.04.2013 og av Hordaland fylkesting 11.06.2013.⁸⁶ Selskapsavtalen har sidan skipinga i 2013, blitt endra fleire gonger – sist 24.05.2017

Selskapsavtalen for Grieghallen IKS består av 13 paragrafar som tar for seg følgjande tema: føretaksnamn; forretningskontor; eigarskap, selskapskapital og ansvar for selskapsforpliktingar; føremål; representantskapet; styret; dagleg leiar; selskapet si representasjon; opptak av lån til realisering av selskapet sitt føremål; budsjett, økonomiplan og rekneskap; utdeling, utmelding og avvikling; endring av selskapsavtale; og tvistar.

På møte 24.05.2017 i sak 7 vedtok representantskapet følgjande: «Selskapsavtalens § 6 endres til: «Styret har tre medlemmer. ...». I intervju med selskapet går det fram at styret fremja innstilling til representantskapet om å redusere styret frå tre til fem medlemmar som følgje av redusert aktivitet i selskapet. Dagleg leiar opplyser i intervju at Brønnøysundregistrene ikkje godtok reduksjonen i styret til tre, då dei meiner at endring av selskapsavtalen § 6 krev vedtak av fylkestinget og bystyret, eller ev. av fylkesordførar og ordførar. Selskapet viser derimot til at selskapsavtalen § 12 fastsett at: «Endringer av selskapsavtalen gjøres av representantskapet og krever enstemmighet. Endringer av §§ 1, 2, 3, 4, 5 og 9 krev i tillegg vedtak i fylkesting og bystyre.»⁸⁷ I intervju opplyser selskapet at dei ikkje kjem til endre tilbake talet på styremedlemmar, men at dei skal sikre at vedtaket i representantskapet er gyldig.

3.5.2 Vurdering

I samsvar med inntomsel § 4 første ledd har selskapet ein skriftleg selskapsavtale vedtatt av fylkesting og kommunestyre. Revisjonen meiner at selskapsavtalen til Grieghallen IKS oppfyller minimumskrava til innhald i inntomsel. § 4 tredje ledd.

Når det gjeld representantskapet sitt vedtak om å redusere talet på styremedlemmar i selskapet frå fem til tre, ved å endre selskapsavtalen § 6, så er revisjonen samd med Brønnøysundregistrene om at saka må bli vedtatt av bystyre og fylkesting, i samsvar med inntomsel § 4. Revisjonen viser til at inntomsel § 4 første ledd fastsett at kommunestyre og fylkesting skal vedta selskapsavtalen, og at § 4 andre ledd fastsett at «Endringer i selskapsavtalen som gjelder forhold som omtalt i tredje ledd, skal skje på samme måte.». Talet på styremedlemmar er eit av forholda nemnt i inntomsel § 4 tredje ledd (punkt 5). Merknad til § 4 i lovforarbeida understøttar dette. Inntomsel går framfor selskapsavtalen § 12 om at det berre er endringar av §§ 1, 2, 3, 4, 5 og 9 i selskapsavtalen som krev vedtak i fylkesting og bystyre, i tillegg til representantskapet. Det er revisjonen si vurdering at vedtaket om å redusere talet på styremedlemmar frå fem til tre i 2017, ikkje er gyldig før det er vedtatt av Bergen bystyre og Hordaland fylkesting. Revisjonen meiner også at selskapsavtalen må oppdaterast til å reflektere dette.

⁸⁶ Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013, sak 91-13. Byrådet 15.04.2013, sak 89/13-2

Hordaland fylkeskommune: Grieghallen IKS – Skiping av selskap, kjøp og utleige av eigedom. Fylkestinget 11.06.2013. Sak 34. Arkivsak: 201008520-15. Arkivnr: 146.61

⁸⁷ Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 12 Endring av selskapsavtalen.

4. Internkontroll og drift etter lovkrav, selskapsavtale og vedtekne mål

4.1 Problemstilling

I dette kapittelet vil vi svare på følgende problemstilling:

Driv Grieghallen IKS si verksemd i samsvar med lov om interkommunale selskap, selskapsavtalen og andre sentrale mål som eigarane har sett for selskapet?

Har selskapet etablert tilfredsstillande internkontroll tilpassa drifta i selskapet?

4.2 Kontrollkriterium

Lov om interkommunale selskap

Lov om interkommunale selskap (intkomsel) § 10 omhandlar styret og styresamansetninga, m.a. at det minimum skal vere tre styremedlemmar (§ 10 første ledd). Det skal bli halde styremøte så ofte som det trengs og det skal bli kalla inn til styremøte med rimeleg varsel (intkomsel § 11 første og andre ledd). Minst halvparten av styret må vere til stades for at styret er avgjerdsfør og det skal bli ført protokoll frå styremøte (§ 12). Forvaltninga av selskapet høyrer under styret og dette skal føre tilsyn med dagleg leiar si leing av verksemda (§ 13 første og andre ledd).

Selskapsavtale

Styret si rolle og oppgåver er fastsett i selskapsavtalen § 6.⁸⁸ Selskapsavtalen § 6 fastsett at det er styret sjølv som vel styreleiar og nestleiar. Styremøte finn stad dersom styreleiaren, styremedlem, eller dagleg leiar krev det; og styret er avgjerdsfør når minst halvparten av medlemmane er til stades. Innkalling til møte skal skje med minst fem dagars varsel. Det er krav om simpelt fleirtal for å fatte vedtak. Styret skal, ifølgje selskapsavtalen, sjå til at verksemda blir drifta i samsvar med føremålet, selskapsavtalen og årsbudsjett. Det er styret som har det overordna ansvaret for helse, miljø og tryggleik (HMT), samt internkontroll i selskapet. Selskapsavtalen lister opp følgjande oppgåver som ligg til styret: føre tilsyn med dagleg leiar si leing av selskapet; utarbeide forslag til økonomiplan, budsjett og årsrapport; legge fram revidert rekneskap; innstillingar til representantskapet; treffe vedtak om låneopptak innan gjeldande lånefullmakter; tilsette og fastsette løn til dagleg leiar.

HFK sin overordna eigarstrategi har lagt inn alle KS sine 21 tilrådingar til eigarstyring og selskapsleing, desse er detaljert omtalt i kontrollkriteria til førre kapittel (punkt 3.2).

KS

KS viser til viktigheita av at eigar sikrar tilstrekkeleg kompetanse i selskapsstyra. KS tilrår at styret etablerer følgjande rutinar for å sikre utvikling av naudsynt kompetanse i styret:

- Fastsetter styreinstruks og instruks for daglig leder med særleg vekt på en klar intern ansvars- og oppgavefordeling.
- Foretar en egevaluering hvert år.
- Vurderer behovet for ekstern styreopplæring. Nye styremedlemmer skal gis opplæring om ansvar, oppgaver og rollefordeling.
- Gjennomfører egne styreseminarer om roller, ansvar og oppgaver.
- Fastsetter en årlig plan, herunder møteplan, for sitt arbeid med vekt på mål, strategi og gjennomføring.
- Gir en samlet redegjørelse for selskapets styring og ledelse i en årsrapport.⁸⁹

KS tilrår at styre etablerer faste rutinar for å handsame moglege habilitetskonfliktar.⁹⁰

⁸⁸ Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 6 Styret.

⁸⁹ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 12. Side 17.

⁹⁰ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 15. Side 18.

KS tilrår også at etiske retningslinjer blir utarbeidd i det enkelte selskap, og at retningslinjene jamleg reviderast.⁹¹

Internkontroll

COSO er eit anerkjent rammeverk for internkontroll.⁹² COSO definerer internkontroll som ein kontinuerleg prosess, utført av styre, leiing og andre tilsette i ei verksemd for å gi rimeleg tryggleik for at ein når mål knytt til: målretta, effektiv og føremålstenleg drift; påliteleg intern og ekstern rapportering; og etterleving av lovar, reglar og interne retningslinjer.⁹³ Rammeverket omfattar fem hovudelement: kontrollmiljø, risikovurderingar, kontrollaktivitetar, informasjon og kommunikasjon, og oppfølging frå leiinga.

Selskapsavtalen § 6 fastsett at: «Styret skal påse at virksomheten drives i samsvar med selskapets formål, selskapsavtale og årsbudsjett. Styret har det overordnede ansvar for HMS og intern kontroll i selskapet.»

4.3 Datagrunnlag

Om selskapet

I dag er selskapet sine oppgåver i hovudsak å søke og ta imot tilskot frå eigarane, Grieghallen AS og Kulturdepartementet, samt fakturere husleige frå Grieghallen AS – og nytte inntektene til å betale renter og avdrag på låna for fornyingsprosjektet av Grieghallen. Utover dette er det også arbeidsoppgåver knytt til føring av rekneskap og mva-rapportering med meir.

Styret

Styreleiar har vore med sidan skipinga av selskapet i 2013. Det har vore representantskapet som har valt styreleiar, og ikkje styret slik det går fram av selskapsavtalen § 6.

Det har blitt halde om lag tre styremøte kvart år dei første tre åra etter skipinga, og om lag to møte kvart år etter det. Av 14 gjennomgatte innkallingar og 15 møteprotokollar frå september 2013 til mai 2018 går det fram at innkallingane frå 2013 til 2016 stort sett blei sendt ut 2-3 dagar i forkant av møta, medan innkallingane sidan mai 2016 har blitt sendt ut om lag ei veke i forkant. Innkallingane inneheld sakspapir som gjer greie for bakgrunnen for sakene, og inneheld i nokre tilfelle også forslag til vedtak.

Det går fram av møteprotokollar at styret har handsama årsberetning og årsrekneskap for åra 2014-2017. Styret har vedtatt budsjett for inneverande år på møta 12.05.2017 og 04.05.2018.⁹⁴ Styret har ikkje utarbeidd forslag til økonomiplan (sjå kapittel 5).

Styreleiaren fortel i intervju at det blir halde styremøte etter behov. Vidare opplyser både styreleiar og styremedlem i intervju at dei opplever at styret fungerer godt, at det er godt samarbeid mellom styret og dagleg leiar, og at styret får god og tilstrekkeleg informasjon om drifta i selskapet.

I intervju med dagleg leiar, styreleiar og ein styremedlem går det fram at det var relativt høg aktivitet i selskapet i 2013 og 2014, med mindre aktivitet etter det. Det blir no halde 1-2 styremøte i året, der styret handsamar årsberetning, årsrekneskap og revisors beretning.

Styret har ikkje vedtatt godtgjersle til dagleg leiar, jf. møteprotokollar. Innleigd dagleg leiar skal for 2014 ha mottatt honorar på kr 250 000, for kvart av åra 2015 og 2016 var det på kr 247 500, og i 2017 var det på kr 198 000.⁹⁵ Revisjonen får opplyst at godtgjersle til dagleg leiar blei munnleg avtala ved oppstart av selskapet.

⁹¹ KS: Anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. 13.11.2015. Tilråding 19. Side 20-21.

⁹² Internkontroll – et integrert rammeverk. Norges interne revisorers forening (1996). Norsk oversettelse. Committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission (COSO): Internal Control – Integrated Framework. Framework and Appendices. May 2013.

⁹³ COSO: Internkontroll – et integrert rammeverk (sammendrag). Mai 2013. Norsk versjon frå april 2014. Side 3.

⁹⁴ Grieghallen IKS: Styreprotokoll 2017 – 02. 12.05.2017. Sak 07/2017.

Grieghallen IKS: Styreprotokoll 2018 – 03. 04.05.2018. Sak 06/2018.

⁹⁵ Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2014. Note 5. 04.05.2015.

Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2015. Note 5. 10.05.2016.

Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2016. Note 5. 12.05.2017.

Grieghallen IKS: Noter til regnskap 2017. Note 5. 04.05.2018.

Det er ikkje stilt spesifikke krav til styret sitt arbeid frå eigarane, og det er ikkje vedtatt ein eigarstrategi for selskapet (sjå førre kapittel). Hordaland fylkeskommune har ein overordna strategi som gir en del føringar for styrearbeid, men denne er ikkje lagt fram for selskapet. I eigarstrategien tilrå Hordaland fylkeskommune rutinar for styrearbeid i samsvar med KS sine tilrådingar. Mellom anna blir det rådd til at styret fastset styreinstruks og instruks for dagleg leiar, gjennomfører eigenevaluering, fastset ein årleg plan for arbeidet mv. Når det gjeld styreinstruks så har HFK utarbeidd ein mal kalla «Styreinstruks for aksjeselskap», men det går ikkje fram om den også gjeld for IKS. I samband med arbeidet knytt til eigarstrategien i 2017 blei det laga ein mal for styreevaluering med eit «Skjema for evaluering av styrets arbeid».

Dagleg leiar opplyser at selskapet ikkje har behov for ein årsplan for styret sitt arbeid, og at dei aldri har sett behov for å planlegge styrets aktivitetar utover det som heimla i lov om interkommunale selskap. Dagleg leiar opplyser også at styret ikkje har sett behov for opplæring av styremedlemmane, då styret gjennom si korte levetid heile tida har hatt profesjonelle styremedlemmar. Vidare har det ikkje vore aktuelt å gjennomføre styreseminar. Styret har ikkje utført noko eigenevaluering av styret sitt arbeid.

Arbeidande styreleiar

Selskapet har ein arbeidande styreleiar. Praksisen med arbeidande styreleiar er ikkje nedfelt skriftleg i selskapsavtalen, i instruksar eller i andre avtalar. Men det går fram av vedtak i representantskapet og i årsrekneskap at styreleiar får eit tillegg som arbeidande styreleiar.

I intervju går det fram at dagleg leiar og styreleiar seg i mellom fordeler arbeidsoppgåvene knytt til administrasjon av selskapet, og at dei har jamleg kontakt med kvarandre. Fordelinga av arbeidsoppgåvene følgjer naturleg av at dagleg leiar er utdanna ingeniør og styreleiar er utdanna siviløkonom. Rekneskapen førar dei to saman. Styreleiar opplyser i intervju at revisor har vore opptatt av at selskapet burde ha meir enn ein signatur på utbetalingar som ei kontrollhandling. Dette er ikkje følgt opp, men styreleiar mottar og gjennomgår månadlege bankkontoutskrifter for å sikre at utbetalingane er korrekte. Vidare får revisjonen opplyst at selskapet ikkje har så mange utbetalingar utover avdrag og renter på låna i Kommunalbanken, som i stor grad er gitt. Styreleiar administrerer også låna og nedbetaling av desse, under dette tar jamlege vurdering av om selskapet skal ha fast eller flytande rente på låna (sjå kap. 5 for meir om låna).

Behovet for å ha ein arbeidande styreleiar gjorde seg gjeldande ved skipinga av selskapet, særleg knytt til etablering av avtaleverk. I intervju med styreleiar går det fram at det var ein lang prosess for å få på plass avtalene mellom Grieghallen IKS og AS, som fann stad frå juni 2013 til november 2013.

Dagleg leiing

Selskapet har kjøpt inn Jan Otto Evjen som dagleg leiar, ved kjøp av tenester gjennom Konsulentfirma J.O. Evjen som er hans enkeltpersonføretak.⁹⁶ Dagleg leiar har vore involvert sidan skipinga av selskapet i juni 2013. Då han gjekk av med pensjon frå stillinga som næringsjef i Bergen kommune blei han førespurt av eigarane om å bli dagleg leiar i Grieghallen IKS og bistå med drifta av selskapet etter same modell som hans arbeid med Bergen Bompengeselskap AS. Dagleg leiar informerer om at avtalen med dåverande byrådsleiar i Bergen kommunen var at han som dagleg leiar skulle bli leigd inn på same vilkår som han var for Bergen Bompengeselskap.

Dagleg leiar stadfestar overfor revisjonen at det ikkje finst nokon avtale eller anna skriftleg dokument som skildrar innleigeforholdet Grieghallen IKS har med han. I intervju med styremedlem frå HFK går det fram at det ikkje har vore tatt opp i styret og heller ikkje i HFK si eigarstyring av Grieghallen IKS at det ikkje føreligg noko avtale.

I Grieghallen IKS sin selskapsavtale § 7 går det fram at dagleg leiar skal følgje dei retningslinjer og pålegg som styret gir. Vidare står det at dagleg leiar deltar i styremøte med tale- og forslagsrett, at den dagleg leiinga ikkje omfattar saker som er av uvanleg art eller stor betydning, og at dagleg leiar har tilvisingsmynde innanfor ramma av vedtekne budsjett. Selskapet blir forplikta ved underskrift av dagleg leiar og styreleiar

⁹⁶ Grieghallen IKS: Styrets årsberetning 2013. 27.06.2014. Side 2.
Grieghallen IKS: Styrets årsberetning 2014. 04.05.2015. Side 2.

i fellesskap, eller av dagleg leiar og eit styremedlem i fellesskap, eller av styreleiar og eit styremedlem i fellesskap.⁹⁷

Det er dagleg leiar som har hovudansvaret for å føre rekneskapen og som i varetar selskapets arkiv. Dagleg leiar estimerer at arbeidsoppgåvene hans i Grieghallen IKS utgjer om lag ei 20-30 % stilling. Revisjonen får opplyst at dagleg leiar har signalisert at hans arbeidsomfang for selskapet er trappa ned, noko som også er spegla i reduserte honorar.

Det går fram av møteprotokollar at dagleg leiar jamleg har deltatt på styremøte. Når det gjeld rutinar for rapportering opplyser dagleg leiar i samband med dokumentoversendinga at styreleiar og dagleg leiar har hyppig kontakt og utveksling av informasjon, at resten av styret også kan bli kontakta utanom styremøte, og at rapportering frå styret til representantskapet skjer gjennom ordinære/ekstraordinære møte i representantskapet.

Internkontroll

Dagleg leiar opplyser i intervju at det generelt ikkje er etablert skriftlege rutinar for selskapet si drift utover det som er inngått av avtalar, og at selskapet ikkje har behov for skriftlege rutinar. I samband med dokumentoversending til revisjonen 01.03.2018 opplyser dagleg leiar følgjande:

Internkontrollsystem/arbeidsprosesser. Grieghallen IKS har et styre på 3 personer og en innleid daglig leder som utgjør 20 – 30 % stilling, følgelig en meget liten administrasjon/ledelse. Selskapet er meget transparent og har et enkelt formål. Behovet for utarbeidelse av kontrollsystemer eller arbeidsprosesser har derfor ikke vært nødvendig.

Dagleg leiar opplyser i samband med dokumentoversending til revisjonen at det ikkje på noko tidspunkt har vore aktuelt å utarbeide verksemdplanar eller strategidokument for selskapet. Vidare opplyser dagleg leiar at det ikkje er utarbeidd instruksar eller fullmakter utover det om går fram av selskapsavtalen. Det er heller ikkje utarbeidd etiske retningslinjer.

Både styreleiar og dagleg leiar viser til at deira roller etter kvart må bli overtatt av andre som ein naturleg konsekvens av deira alder. Likevel blir det understreka at per i dag er ikkje administrasjonen særleg sårbar ettersom styreleiar og dagleg leiar kan overta kvarandre sine oppgåver utan større problem. Det blir samstundes vist til at når eventuelle andre skal overta vil det vere nyttig med ein overlappande periode for å gjere vedkommande styreleiar eller dagleg leiar kjent med oppgåvene til selskapet. Ein av styremedlemmane viser også til at det kan vere føremålstenleg å formalisere sentrale oppgåver og rutinar i selskapet for å gjere det lettare for andre å overta på sikt. Både styreleiar og dagleg leiar viser til at omfanget av oppgåver er redusert og at det difor er naturleg å vurdere kva behov selskapet har for administrative roller.

4.4 Vurdering

Det er Deloitte si vurdering at Grieghallen IKS har ei drift som i all hovudsak er i samsvar med eigarane sine føringar, selskapsavtale, vedtekne mål og sentrale lovkrav.

Det er revisjonen si vurdering at styret i hovudsak fungerer godt og har følgd opp sine plikter med omsyn til selskapsavtalen og lov om interkommunale selskap. Det er jamleg blitt halde styremøte, og styret har der vedtatt årsberetning og årsrekneskap, og for 2017 og 2018 også budsjett. Styret har dei siste par åra som hovudregel blitt innkalla i samsvar med kravet i selskapsavtalen, og innkallingane har inkludert informasjon om bakgrunnen for sakene. Styremøta blir også protokollført. Det er opplyst at styret fungerer godt og samarbeider godt med dagleg leiar. Det er likevel revisjonen si vurdering at det er nokre forhold som bør påpeikast.

- Det er representantskapet som har valt styreleiar. Styret har difor ikkje sjølv valt styreleiar i samsvar med selskapsavtalen § 6.

⁹⁷ Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 8 Selskapets representasjon.

- Styret har ikkje formelt inngått avtale med dagleg leiar, og det føreligg verken ein avtale eller styrevedtak om innleige eller kva oppgåver som skal ivaretakast av dagleg leiar. Styret har heller ikkje vedtatt godtgjersle til dagleg leiar.
- Praksisen med arbeidande styreleiar, og arbeidsfordelinga mellom styreleiar og dagleg leiar er ikkje skriftleg nedfelt.
- Det er i svært liten grad utarbeidd system og rutinar knytt til drifta av Grieghallen IKS.
- Det er ikkje etablert ei kontrollhandlig med to signaturar på alle utbetalingar slik revisor for selskapet har tilrådd. Revisjonen meiner at ordninga med styreleiar gjennomgang av kontoutskrifter styrker kontrollen, men er etter vår vurdering ikkje tilstrekkeleg.
- Det er ikkje utarbeidd fullmakter eller instruksar til styret eller dagleg leiar utover selskapsavtalen.
- Styret har ikkje etablert rutinar for mellom anna årsplan, styreopplæring, styreevaluering mv. i samsvar med Hordaland fylkeskommune og KS sine tilrådingar

Som punkta over viser er det generelt låg grad av skriftleggjing av oppgåver og rutinar i selskapet. Selskapet opplyser at det ikkje er behov for internkontrollsystem eller formaliserte arbeidsprosessar på grunn av selskapet sin eigenart. Revisjonen er samd i at internkontrollen må tilpassast verksemda, og at Grieghallen IKS er eit relativt lite selskap med få arbeidsprosessar. Likevel meiner revisjonen at for å sikre tilstrekkeleg internkontroll så bør selskapet både vurdere og skriftleggjere rutinar for dei viktigaste arbeidsprosessane for å gjere desse mindre personavhengige.

5. Forsvarleg økonomisk drift

5.1 Problemstilling

I dette kapittelet vil vi svare på følgjande problemstilling:

Har selskapet etablert system og rutinar som sikrar ei forsvarleg økonomisk drift?

5.2 Kontrollkriterium

Budsjett og økonomiplan

Representantskapet skal vedta selskapet sitt budsjett for det komande kalenderåret (jf. inntkomsel § 18 første ledd), og sikre at årsbudsjettet skal bli sett opp slik at det gir eit realistisk billete av verksemda og det forventa økonomiske resultatet av drifta (jf. inntkomsel § 18 andre ledd).

Forskrift om årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for interkommunale selskaper (forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS) § 2 første ledd fastsett mellom anna at:

Representantskapet skal innen årets utgang fastsette bindende økonomiske rammer for selskapets drift og investering for kommende kalenderår. Representantskapet fastsetter selv godtgjøringen til styremedlemmene i selskapet.

Lov om interkommunale selskap (inntkomsel.) § 20 omhandlar økonomiplan:

Representantskapet skal en gang i året vedta selskapets økonomiplan. Den skal legges til grunn ved selskapets budsjettarbeid og øvrige planleggingsarbeid. Økonomiplanen skal omfatte de fire neste budsjettår og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver, herunder investeringsplaner og finansieringen av disse i denne perioden. I økonomiplanen skal det inngå en oversikt over selskapets samlede gjeldsbyrde og utgifter til renter og avdrag i planperioden.

Selskapsavtalen § 10 inneheld ein tilsvarande formulering som inntkomsel. § 20.⁹⁸

Årsrekneskap og årsberetning

Styret skal leggje fram forslag til årsrekneskap og årsberetning for representantskapet, som så vedtar det (jf. inntkomsel § 27 andre ledd). I forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS § 4 går det m.a. fram at:

Årsregnskapet skal være avlagt innen 15. februar påfølgende år. Det skal være revidert innen 15. mars. Årsregnskapet med revisjonsberetning og årsberetning skal fastsettes av representantskapet før 1. mai. Vedtaket må angi anvendelse av årsoverskudd eller dekning av årsunderskudd. Underskudd på årsregnskapet som ikke dekkes på budsjettet i det år regnskapet legges fram, føres opp til dekning i det følgende års budsjett.

Lån og garantiar

Inntkomsel § 22 omhandlar lån, garantiar og finansiell risiko. I følgje § 22 første ledd kan selskapet berre ta opp lån dersom dette er fastsatt i selskapsavtalen, og selskapsavtalen skal innehalde eit tak for selskapet sitt samla låneopptak. I inntkomsel § 22 andre ledd står det:

Selskapet kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger, anlegg og varige driftsmidler til eget bruk, og for å konvertere eldre lånegjeld. Det kan ikke tas opp lån etter første punktum for den delen av anskaffelseskost som tilsvarer rett til kompensasjon for merverdiavgift etter lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. Selskapet kan ta opp likviditetslån eller inngå avtale om likviditetstrekkrettighet.

⁹⁸ Sitat frå selskapsavtalen § 10: "Økonomiplanen skal legges til grunn ved selskapets budsjettarbeid og øvrig planleggingsarbeid. Økonomiplanen skal omfatte de fire neste budsjettår og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver, herunder investeringsplaner og finansieringen av disse i denne perioden. I økonomiplanen skal det inngå en oversikt over selskapets samlede gjeldsbyrde, og over utgifter til renter og avdrag i planperioden."

I inntomsel § 22 fjerde, femte og sjette ledd står det:

Selskapets samlede lånegjeld etter andre ledd første punktum skal avdras med like årlige avdrag. Gjenstående løpetid for selskapets samlede gjeldsbyrde kan ikke overstige den veide levetiden for selskapets anleggsmidler ved siste årsskifte.

Selskapets likviditetslån eller benyttet trekkrettighet etter andre ledd tredje punktum skal være gjort opp senest når årsregnskapet fastsettes. Foreligger det regnskapsunderskudd som etter økonomiplanen skal dekkes over flere år, kan løpetiden for likviditetslånet forlenges tilsvarende inndekningsperioden.

Selskapet kan ikke stille garanti eller pantsette sine eiendeler til sikkerhet for andres økonomiske forpliktelser.

Forskrift om lån og lånevilkår mv. for interkommunale selskaper (Forskrift om lån og lånevilkår for IKS) § 2 fastsett avdragsmåte: «Lån til kapitalformål og til konvertering av eldre gjeld skal avdras ved like store eller synkende årlige avdrag i lånets løpetid.» Vidare fastsett forskrift om lån og lånevilkår for IKS § 3 avdragstid:

Løpetiden på lån til kapitalformål kan ikke være lenger enn det som er forsvarlig ut fra låneobjektets levetid.

Første avdrag på lån til kapitalformål skal senest belastes året etter at låneobjektet er anskaffet eller tatt i bruk av virksomheten.

Lån til likviditetsformål kan ikke ha lenger løpetid enn ett år, likevel slik at lånet er innløst når årsregnskapet avsluttes. Lån ved regnskapsmessig underskudd kan nedbetales over samme tidsrom som underskuddet skal dekkes inn.

5.3 Datagrunnlag

Overføring av eiedom

Ved skipinga av Grieghallen IKS overtok selskapet bygget frå Grieghallen AS. Grieghallen AS hadde ein festerett for bygget hos «Stiftelsen Musikkselskabet Harmoniens Fondsforvaltning».

Ved skipinga av Grieghallen IKS vedtok Bergen bystyre følgjande:

Bystyret i Bergen legger til grunn at Grieghallen IKS kjøper bygning, naglefast inventar og teknisk infrastruktur for kr 71 mill. som er den skattemessige bokførte verdi av eiendelene. I tillegg kommer dokumentavgift. Av kjøpesummen gjøres kr 55 mill. opp ved at Grieghallen IKS søker om å få overta påhvilende pantegjeld. Nettobeløp, (salgsbeløp minus påhvilende pantegjeld og eventuell skatt), inngår i finansieringen av investeringene som en del av leietakerinnskuddet fra Grieghallen AS. Leietakerinnskudd forrentes ikke. Avtale om leietakerinnskudd og rett til tilbakekjøp av eiendommen kan tinglyses.⁹⁹

Fylkestinget vedtok følgjande:

Fylkestinget legg til grunn at Grieghallen IKS kjøper bygning, naglefeste inventar og teknisk infrastruktur for 71 mill. kr av Grieghallen AS. I tillegg kjem dokumentavgift.¹⁰⁰

Det føreligg ein kjøpekontrakt for denne transaksjonen.¹⁰¹ Det følger av kjøpekontrakten pkt. 2.3 at kjøpar kan «besørge» tinglysing, og ev. skal betale gebyr og dokumentavgift (2,5 % av salsverdien på tinglysingstidspunktet). Grieghallen AS skal i så fall bidra til tinglysinga. I kjøpekontrakten punk 2.3 står det:

I tillegg til kjøpesummen skal Kjøper evt. betale tinglysingsgebyr for dokumenter som tinglyses.

⁹⁹ Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013. Sak 91-13.

¹⁰⁰ HFK: Grieghallen IKS – Skiping av selskap, kjøp og utleie av eiedom. Fylkestinget 11.06.2013. Sak 34. Arkivsak: 201008520-15. Arkivnr: 146.61. Punkt 3.

¹⁰¹ Kjøpekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. Vedrørende transport av festekontrakt og kjøp av påstående bygning og anlegg på gnr. 164, bnr. 926 og 1207 i Bergen kommune. 27.11.2013.

Kjøper kan besørge tinglysing og betaler da gebyr og dokumentavgift. Selger plikter da å medvirke i nødvendig utstrekning til gjennomføring av tinglysning. Dersom Kjøper ikke krever tinglysing av Festeretten og overdragelse av eiendomsretten til Grieghallen, skal Selger på kjøpers oppfordring medvirke til at hjemmelshaver til gnr. 164, bnr. 926 og nr. 1207 i Bergen kommune tinglyser en urådighetserklæring på eiendommen som forbyr hjemmelshaver å foreta rettslige disposisjoner, herunder overskjøting, pantsettelse m.m. uten skriftlig samtykke fra Kjøper.¹⁰²

Per i dag står heimelen til grunn og bygningar på gnr. 164 bnr. 926 og 1207 på «Stiftelsen Musikselskabet Harmoniens Fondsforvaltning», jf. grunnbokutskrifter. Så vidt revisjonen kan sjå er ikkje festeretten til Grieghallen AS (som er selt til Grighallen IKS) tinglyst.

I følgje kjøpskontrakten er det også rom for å tinglyse ein urådighetsrett. Ved tinglysing av ein «urådighetsrett», stenger ein for frivillige disposisjonar frå stiftinga over eigeodomen utan samtykke frå ein part.

Bergen kommune har frå 1950 fått tinglyst ein slik urådighet på gnr. 164 bnr. 926. Samtidig er det tinglyst ein uråderett frå 1982, som ser ut til å opne for pantsetting av eigeodomen frå stiftinga inntil 40 MNOK utan samtykke frå Formannskapet.¹⁰³ På gnr. 164 bnr. 1207 er det tinglyst ein uråderett frå 1969 som krev samtykke frå Formannskapet ved alle frivillige disposisjonar frå stiftinga.

Det er låg økonomisk aktivitet i stiftinga, dei siste par rekneskapsåra har stiftinga si inntekt vore på om lag kr 240 000 og med eit årsresultat rett under dette.

Økonomisk drift

Nøkkeltal for den økonomiske drifta av selskapet går fram av tabell 1.

Tabell 1: Nøkkeltal for Grieghallen IKS per 31.12 kvart år (i heile tusen kr, prosent eller forholdstal)

Nøkkeltal	2017	2016	2015	2014
Totalinntekt	17 772	18 291	19 280	13 994
Salsinntekter	10 778	11 037	0	13 994
Anna driftsinntekt	6 994	7 253	19 280	0
Lønnskostnader	333	401	137	465
Avskrivningar	11 366	11 366	11 366	7 372
Anna driftskostnad	523	648	982	427
Driftsresultat	5 550	5 876	6 795	5 730
Anna renteinntekt	21	22	243	1 543
Anna rentekostnad	5 487	5 769	6 953	6 985
Årsresultat	83	129	85	287
Eigenkapital	2 278	2 194	2 065	1 981
Aksjekapital	1 000	1 000	1 000	1 000
Opptent eigenkapital	1 278	1 194	1065	981
Eigenkapitalandel ¹⁰⁴	0,78 %	0,72 %	0,65 %	0,65 %
Eigenkapitalrentabilitet ¹⁰⁵	3,71 %	6,06 %	4,2 %	14,49 %
Gjeld	289 666	302 422	313 706	304 475

¹⁰² Kjøpekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. 27.11.2013. Side 2-3.

¹⁰³ Dette er frå tida før Bergen kommune gjekk over til parlamentarisme som styringsform.

¹⁰⁴ Eigenkapitalandel er ifølgje Bisnode SmartCheck eit mål for kor mykje eigenkapital det er i bedrifta i forhold til totalkapitalen, som er selskapets balansesum (som gjeld og eigenkapital). Formel: Eigenkapital x 100 / Totalkapital.

¹⁰⁵ Eigenkapitalrentabiliteten viser kva avkastning eigarane får på eigenkapitalen (risikovillig kapital), i følgje nettenesta Bisnode SmartCheck. Formel: (ordinært resultat før skattekostnad – Skatter) X 100 / Gjennomsnittlig eigenkapital.

Langsiktig gjeld	287 444	300 161	313 023	296 295
Kortsiktig gjeld	2 222	2 261	683	8 180
Gjeldsgrad ¹⁰⁶	127,16	137,84	151,92	153,7
Likviditetsgrad I ¹⁰⁷	0,99	0,89	14,62	4,77

Dagleg leiar viser i intervju til at selskapet har gått med eit lite overskot kvart år, i omfang ca. kr 80 000-300 000. Representantskapet har på møte m.a. vedtatt årsrekneskap og lagt overskotet til anna eigenkapital.¹⁰⁸ Både styreleiar og dagleg leiar opplyser i intervju at dei opplever at selskapet har gunstig finansiering og god drift, og at det er få risikoar knytt til drifta av Grieghallen IKS. Styreleiaren viser til at selskapet sine kostnader utover finanskostnadene i hovudsak er knytt til administrasjonen ved styreleiar og dagleg leiar, samt revisjon – og at desse blir dekkja over husleiga til Grieghallen AS. Konst. fylkesrådmann i HFK opplyser også i intervju at det er ingen større risikoar knytt til drifta av selskapet.

Tilskot og inntekter

Grieghallen IKS sine inntekter kjem frå årlege tilskot frå eigarane (Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune) og Kulturdepartementet, samt husleige frå Grieghallen AS, sjå tabell 2.¹⁰⁹ Dei siste åra har selskapet hatt inntekter på om lag kr 18 mill. – husleige på om lag ein tredjedel av dette og samla tilskot på om lag to tredjedelar.

Tabell 2: Tilskot og inntekter til Grieghallen IKS (i kr) frå årsmelding og årsrekneskap¹¹⁰

Institusjon	2017	2016	2015	2014	2013
Bergen kommune	3 279 481	3 319 079	3 362 105	2 348 814	1 200 000
Hordaland fylkeskommune	3 279 481	3 319 079	3 362 105	2 348 814	-
Kulturdepartementet	4 470 000 ¹¹¹	4 399 000	4 317 000	2 340 000 ¹¹²	-
Husleige frå Grieghallen AS	6 994 173	7 253 451	8 238 391	6 956 303	-
Sum	18 023 135¹¹³	18 290 609	19 279 599	13 993 931	1 200 000

I intervju med styreleiar og dagleg leiar går det fram at selskapet for året 2013 fekk kr 600 000 mindre frå Kulturdepartementet enn det som var søkt om. Løysinga blei at Bergen kommune dekkja desse midlane. Men åra etter 2013 har Kulturdepartementet gitt høgare tilskot enn det som har blitt søkt om, om lag

¹⁰⁶ Gjeldsgraden viser kor stor gjelda er forhold til eigenkapitalen, og ein gjeldsgrad på ein vil seie at bedrifta har like stor gjeld som eigenkapital. Ifølgje Bisnode SmartCheck burde gjeldsgraden vere under 5,0. Formel: Sum gjeld / Sum eigenkapital.

¹⁰⁷ Likviditetsgrad I måler forholdet mellom omløpsmidlar (betalingsmidlar) og kortsiktig gjeld (kortsiktige betalingsforpliktingar), og bør ifølgje Bisnode SmartCheck vere over 1,5. Formel: Omløpsmidlar / Kortsiktig gjeld.

¹⁰⁸ Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. juni 2014.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. mai 2015.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2016.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2017.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 25. mai 2018.

¹⁰⁹ Punkt 8.1 i leigekontrakten fastsett at dette er: årlege finansieringskostnader (renter og avdrag) for overdratt gjeld (om lag kr 53,4 mill.), årleg festeavgift til Stiftelsen Harmoniens Fondsforvaltning, administrasjonskostnader mv. for Grieghallen IKS, årlege finansieringskostnader (renter og avdrag) som dekkjer Grieghallen AS si resterande investering i fornyingsprosjektet (om lag kr 15,4 mill.).

¹¹⁰ Grieghallen IKS: Årsberetning 2017 og resultatrekneskap 2017 og balanse pr 31.12.2017 med noter. 04.05.2018.

Grieghallen IKS: Årsberetning 2016 og resultatrekneskap 2016 og balanse pr 31.12.2016 med noter. 12.05.2017.

Grieghallen IKS: Årsberetning 2015 og resultatrekneskap 2015 og balanse pr 31.12.2015 med noter. 10.05.2016.

Grieghallen IKS: Årsberetning 2014 og resultatrekneskap 2014 og balanse pr 31.12.2014 med noter. 04.05.2015.

Grieghallen IKS: Årsberetning 2013. 27.06.2014.

¹¹¹ Dette talet går fram av styrets årsberetning 2017, 04.05.2018. Medan i note 10 til årsrekneskap 2017 står det at offentleg tilskot frå Kulturdepartementet var på kr 4 219 057. Selskapet opplyser til revisjonen at Kulturdepartementet har betalt ca. kr 250 000 for mykje i tilskot til selskapet dei siste åra, noko som forklarar dei ulike tala.

¹¹² Stadfesta av dagleg leiar per e-post til Deloitte 23.08.2018.

¹¹³ Her det lagt til grunn at tilskotet frå Kulturdepartementet var kr 4 470 000, og ikkje det lågare talet kr 4 219 057.

250 000,- kvart år. Selskapet har balansert dette opp mot det selskapet fekk for lite det første året. Likevel har selskapet fått tilslag om tilskot utover det dei fekk for lite første året. Selskapet veit ikkje kvifor dei får meir midlar enn det dei har søkt om. Både styreleiar og dagleg leiar opplyser at selskapet har underretta Kulturdepartementet om desse midlande fleire gonger, utan å få svar. Det akkumulerte avviket i tilskot frå Kulturdepartementet står ført opp i note 7 til årsrekneskap 2017 under «Forskudd Kulturdepartementet» og utgjorde fram til utgangen av 2017 om lag kr 250 000.

Grieghallen AS betalar husleige til Grieghallen IKS for bruk av sjølve bygget Grieghallen. Husleiga har dei siste åra vore på om lag kr 7-8 mill., sjå tabell 2. Husleiga skal dekke renter og avdrag for låna Grieghallen IKS har inngått. I tillegg opplyser Grieghallen IKS at dei ut frå Grieghallen AS si husleige betalar bygselsavgifta til «Bergen filharmoniske orkester sitt fond» (Stiftelsen Musikselskabet Harmoniens Fondsforvaltning).

Dagleg leiar opplyser at Grieghallen IKS ikkje har nokon utfordringar med Grieghallen AS. Han vurderer det som lite sannsynleg at Grieghallen AS kjem i ein situasjon der dei ikkje kan dekke sine forpliktingar overfor Grieghallen IKS. Han viser til at hovudinntektene for Grieghallen AS kjem frå Festspillene i Bergen, Bergen filharmoniske orkester, og anna offentleg støtte frå stat, fylkeskommune eller kommune.

Vedlikehald av eigedomen

Leigeavtalen mellom Grieghallen IKS og Grieghallen AS, punkt 10 (4), fastsett følgjande: «Leietaker ivaretar og finansierer det løpende vedlikehald av bygg og naglefaste anlegg så lenge leieforholdet varer. Det samme gjelder mindre investeringer som inntil nå har vært finansiert over driften hos Leietaker.»¹¹⁴ I intervju går det fram at verken dagleg leiar eller styret i Grieghallen IKS driv noko form for kontroll med at Grieghallen AS får utført tilstrekkeleg med vedlikehald, men at det blir tatt for gitt. I intervju går det fram at det er i Grieghallen AS sin eigeninteresse å syte for tilstrekkeleg vedlikehald, som følgje av at selskapet driv kommersielt og er avhengig av å selje arrangement i bygget, og har opsjon på kjøp av eigedommen frå Grieghallen IKS innan 30 år (eller tidlegare om lånet er nedbetalt før det).

Budsjett og økonomiplan

I åra 2014-2018 har representantskapet på møta i slutten av mai eller juni m.a. vedtatt årsberetning og årsrekneskap, og bruk av årsresultatet.¹¹⁵ På møta i slutten av mai eller i juni i 2015-2018 har også representantskapet vedtatt budsjett for det inneverande året.¹¹⁶

Dagleg leiar opplyser til revisjonen at eit enkelt budsjett blir sett opp i samband med årsrekneskap, og det blir vist til at dei sett opp budsjettet slik at det i stor grad speglar måten selskapet presenterer resultatrekneskap. I intervju stadfestar dagleg leiar at budsjett blir vedtatt av representantskapet seint, dvs. i mai eller juni same året det gjeld.

Dagleg leiar opplyser at selskapet ikkje har nokon økonomiplan og heller ikkje sett opp budsjett for fleire år fram i tid. Dagleg leiar understreker likevel at dei har god oversikt over låneporteføljen og nedbetalingsplan for fleire år fram i tid for alle dei fire låna i Kommunalbanken.

Lån

Grieghallen IKS har tatt opp fire lån i Kommunalbanken som til saman utgjorde om lag kr 272,6 mill. per mars 2018, sjå tabell 3.¹¹⁷ Tilskot og husleige går til å dekkje avdrag og renter på hovudlånet til Grieghallen IKS. I tillegg dekker husleiga frå Grieghallen AS avdrag og renter for dei tre andre låna til Grieghallen IKS.

¹¹⁴ Leiekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. 27.11.2013. Side 5.

¹¹⁵ Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. juni 2014.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. mai 2015.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2016.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2017.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 25. mai 2018.

¹¹⁶ Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. juni 2014.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 27. mai 2015.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2016.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 24. mai 2017.

Grieghallen IKS: Representantskapsmøte. Protokoll fra møtet 25. mai 2018.

¹¹⁷ Det var også inngått lån knytt til fornyingsprosjektet før etableringa av Grieghallen IKS. Frå årsberetning 2013 datert 27.06.2014: «Finansieringen i byggeperioden, også forut for etableringen av IKS'et, ble gitt av Bergen

Tabell 3: Lån og fordeling av betalingsforpliktning (avrunda til mill. kr)¹¹⁸

Lån	Sum ved inngång	Restgjeld 01.03.2018	Innløysingstermin	Betningsforpliktning (fordeling i %)
Hovudlån	224,6	194,6	30.12.2043	Kulturdepartementet (35,61 %), kommunen (28,69 %), HFK (28,69 %), og Grieghallen AS (7,01 %).
Pantelån/debitorskifte	45,5	36,4	01.12.2031	Grieghallen AS
Peer Gynt-salen	35	31,4	19.04.2044	Grieghallen AS
«Justeringslånet»	13	10,1	23.10.2024	Grieghallen AS

Hovudlånet

Låneopptak og låneramma på *hovudlånet* har vore vedtatt i både styret og representantskap. Ved etableringa av Grieghallen IKS i 2013 vedtok Hordaland fylkesting og Bergen bystyre at: «Øvre låneramme for selskapet vert sett til 250 mill. kr med tillegg av eksisterande pantegjeld i Grieghallen AS på 55 mill. kr.»¹¹⁹ Styret i Grieghallen IKS vedtok 03.10.2013 sak 4 låneopptaket på inntil kr 234,6 mill. til opprusting av Grieghallen. På møtet 04.12.2013 sak 7 vedtok selskapet at lånet skulle ha ei løpetid på opp til 30 år, samt at: «Styreleder og daglig leder får i oppgave, sammen med finansavdelingen i Bergen kommune, til å utarbeide budsjett til bruk overfor finansinstitusjoner i anledning opptak av lån.»¹²⁰ Representantskapet vedtok låneopptaket og løpetida på opptil 30 år i møte 04.12.2013 sak 3/2013. Styret vedtok 29.10.2014 i sak 12 følgjande: «Kommunalbankens tilbud om rentebinding i tre år på henholdsvis lån stort kr 220.838.230 og lån stort kr 35.000.000 med nominelle renter på henholdsvis 2,02% og 2% aksepteres.»

Debitorskifte av pantelån

Ved skipinga av Grieghallen IKS vedtok bystyret og fylkestinget at kr 55 mill. av kjøpesummen gjerast opp ved at Grieghallen IKS overtar pantegjelda frå Grieghallen AS.¹²¹

I kjøpsavtalen punkt 2.2 av 27.11.2013 står det at Grieghallen IKS som oppgjer for kjøpesummen skal overta Grieghallen AS si pantegjeld på om lag kr 53 mill., og at Grieghallen IKS skal søke å forhandle fram betre lånevilkår, ev. hos ny lånegivar, enn kva Grieghallen AS hadde fått.¹²² Styret vedtok debitorskifte 23.01.2014 i sak 4: «Grieghallen IKS søker Kommunalbanken om debitorskifte vedrørende Grieghallen AS lån nr 20100734 med en restgjeld stor kr 46,8 millioner pr 29.11.2013». På same møte i sak 3 vedtok styret refinansiering av pantelån i Sparebanken Vest: «Grieghallen IKS søker Kommunalbanken om et lån stort kr 5,2 millioner kroner til refinansiering av Grieghallen AS sitt pantelån i Sparebanken Vest, med en løpetid på opp til 30 år.»

Lån for å ruste opp Peer Gynt-salen

Peer Gynt-salen er ein sal for kammermusikk og andre mindre arrangement lokalisert i Grieghallen. Grieghallen AS bad i notat 24.04.2014 til Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune om ekstraordinær eigenfinansiering ved låneopptak på kr 35 mill. – via Grieghallen IKS – for gjennomføring av Peer Gynt-delen av fornyingsprosjektet av Grieghallen. Bakgrunnen for at Grieghallen AS vendte seg til Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune for at Grieghallen IKS skulle stå som låntakar for dei kr 35 mill., var at Grieghallen IKS ville få betre lånevilkår.¹²³ I følgje notatet ville eit låneopptak i regi av Grieghallen AS gi svært dårlege lånevilkår, hovudsakeleg fordi aksjeselskapet ikkje eig bygningsmassen og såleis berre

kommune som ytte to lån på henholdsvis kr 110 millioner og 35 millioner. Inklusiv renter ble lånene i sin helhet innfridd av IKS'et samme dato, 30. desember 2013 med kr 146,95 millioner.»

¹¹⁸ Kjelder her er intervju med selskapet, og utdrag frå porteføljeoversikt i Kommunalbanken 01.03.2018.

¹¹⁹ HFK: Grieghallen IKS – Skiping av selskap, kjøp og utleie av eigedom. Fylkestinget 11.06.2013. Sak 34. Arkivsak: 201008520-15. Arkivnr: 146.61.

Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013, sak 91-13. Byrådet 15.04.2013, sak 89/13-2.

¹²⁰ Grieghallen IKS: Styreprotokoll 2013- 03. 04.12.2013. Sak 07.

¹²¹ Bergen kommune: Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013. Sak 91-13. Punkt 4.

HFK: Grieghallen IKS – Skiping av selskap, kjøp og utleie av eigedom. Fylkestinget 11.06.2013. Sak 34. Arkivsak: 201008520-15. Arkivnr: 146.61. Punkt 3.

¹²² Kjøpekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. 27.11.2013. Side 2.

¹²³ Hordaland fylkeskommune: Grieghallen IKS -Finansiering av Peer Gynt delen av Grieghallen -endra selskapsavtale. Fylkestinget 11.06.2014. Arkivnr: 2014/11674-3. Side 1 og 3.

kunne stille driftsmidlar som sikkerheit.¹²⁴ Sjølv om lånet skulle takast opp av Grieghallen IKS så var det likevel eit vilkår at Grieghallen AS skulle finansiere og betene lånet på kr 35 mill. knytt til Peer Gynt salen gjennom auka husleige.¹²⁵

Bystyre og fylkesting vedtok i mai og juni 2014 endring av § 9 i selskapsavtalen med ei ny øvre låneramme på kr 340 mill. på grunn av forventa lånebehov på kr 35 mill. til Peer Gynt-delen av Grieghallen.¹²⁶ Den nye låneramma blei i selskapsavtalen sett til kr 340 mill.¹²⁷

Styret vedtok 27.06.2014 i sak 8 å søke Kommunalbanken om å auke *låneopptaket* med kr 35 mill., slik at lånet blir auka «219,6 mill til kr 254,6 mill (eksklusiv refinansieringen av pantelån i Sparebanken Vest på kr 4 981 250,-)». Representantskapet vedtok 18.08.2014 å endre selskapsavtalen § 9 ved å auke *låneramme* frå kr 305 mill. til 340 mill.

Ytterlegare lån knytt til fornyingsprosjektet (justeringslånet)

Overtaking av Grieghallen utløyste ein rett til tilbakeføring av tidlegere påløpt meirverdiavgift (justeringsrett). Medan Grieghallen AS hadde rett på 50 % mva-refusjon, har Grieghallen IKS rett på 100 %.¹²⁸ Justeringsretten er formalisert i ein eigen justeringsavtale med Grieghallen AS, med eit vedlegg som nærare spesifiserer beløpa som kunne bli kravd refundert det enkelte år.¹²⁹ Revisjonen får opplyst at Skatt Vest ila selskapet tilleggsavgift for feilaktig innrapportert avgiftsbeløp til Skatt Vest for 2013. Saka blei løyst ved forlik mellom partane og tilleggsavgifta oppheva.¹³⁰

Tilbakeføringa av tidlegare betalt meirverdiavgift skjer årleg, og selskapet må sende krav om dette i november/desember kvart år. Samla for heile perioden er det berekna at selskapet har rett på tilbakeføring av om lag kr 14,5 mill. Kjøpsavtalen punkt 2.4 viser til at fornyingsprosjektet sitt budsjett føresett rett til mva-refusjon på 50 % av full mva, og at ved godkjenning av ytterlegare refusjon så skal dette bli nytta til investeringar i fornyingsprosjektet. For at Grieghallen AS skulle kunne utnytte desse midlane i fornyingsprosjektet tok Grieghallen IKS eit låneopptak i Kommunalbanken på om lag det same beløpet. Lånet har ei løpetid og nedbetaling som samsvarer med tilbakeføringa av meirverdavgifta knytt til justeringsretten. Grieghallen AS betalar renter for lånet gjennom husleige til Grieghallen IKS, medan avdraga blir dekkja av dei årlege tilbakeføringane av mva.

Styret vedtok 05.10.2015 i sak 9 følgjande:

Vedtak: Grieghallen IKS søker Kommunalbanken om et lån stort kr 13 millioner med en nedbetalingstid på 9 år for å finansiere selskapets MVA-refusjon relatert til justeringsretten. Endret pr mail 16. oktober: «Grieghallen IKS søker Kommunalbanken om et investerings-lån stort kr 13 millioner, med en nedbetalingstid på 9 år, for å finansiere en ytterligere oppgradering/ombygging av Grieghallen»

Rentestyring

Styreleiaren fortel at selskapet tidlegare har hatt nokre lån med fastrente, men at dei no har valt å ha flytande rente på alle fire låna i Kommunalbanken. Styreleiaren bereknar rentekostnadane, som så når det gjeld hovudlånet blir fordelt på eigarane, Grieghallen AS og Kulturdepartementet, som alle får tilsendt berekningsmodellane han nyttar. Styreleiaren har bakgrunn frå bank og har difor inngåande kjennskap til styring av renterisiko.

¹²⁴ Grieghallen AS: Grieghallen – fornyingsprosjektet. Ekstraordinær egenfinansiering for gjennomføring av Peer Gynt delen av prosjektet. Godkjenning fra eierne av GH IKS om låneopptak via GH IKS. Notat. Til Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune. 24.04.2014. Side 2.

¹²⁵ Bergen kommune: Endring av selskapsavtale for Grieghallen IKS, finansiering av rehabilitering av Peer Gyn Delen av huset og statusrapport for det pågående byggearbeidet i Grieghallen. Byrådet si innstilling til bystyret 13.05.2014. Byrådssak 179/14. Side.

¹²⁶ HFK: Grieghallen IKS – Finansiering av Peer Gynt delen. Saksframlegg til møte 11.06.2014. Arkivnr. 2014/11674-3. HFK: Saksprotokoll i fylkestinget 11.06.2014.

Bergen kommune: Endring av selskapsavtale for Grieghallen IKS, finansiering av rehabilitering av Peer Gynt delen av huset og statusrapport for det pågående byggearbeidet i Grieghallen. Byrådssak 179/14. 13.05.2014.

Bergen kommune: Melding om vedtak i bystyret 18.06.2014. Brev sendt til GIKS 26.06.2014. Ref.: 201207175-135.

¹²⁷ Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017. § 9 Opptak av lån til realisering av selskapets formål.

¹²⁸ Revisjonen har ikkje sett nærare på om handsaminga av mva er i samsvar med regelverket.

¹²⁹ Avtale om overføring av justeringsforpliktelse og justeringsrett etter merverdiavgiftsloven mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. 27.11.2013.

¹³⁰ Grieghallen IKS: Årsberetning 2015. 10.05.2016. Side 3.

Styreleiaren peiker på at selskapet *sjølv* ikkje har noko risiko for auka rentesatsar i låneporteføljen, då vedtak ved skipinga av selskapet i fylkesting og bystyre gir selskapet høve til å fakturere dei lånekostnader selskapet måtte ha. Rentekostnader blir i følgje styreleiar følgd nøye opp og han opplyser om at desse har løpande vore gjenstand for vurdering i selskapet sin administrasjon og i styret. Styreleiaren opplever at selskapet har treft godt med vala knytt til rentene, m.a. ved at fastrente berre har vore nytta når det har vore mogleg å binde rente til lågare satsar enn den flytande renta var på tidspunktet for avtaleinngåing.

5.4 Vurdering

Overføring av heimel til eigedomen

Festeretten til Grieghallen AS, som blei selt til Grieghallen IKS, er ikkje tinglyst. Heimelen til grunn og bygningar er gnr. 164 bnr. 926 og 1207 på «Stiftelsen Musikselskabet Harmoniens Fondsforvaltning», ifølgje grunnboksutskrifter. Slik revisjonen ser det så kan dette i yttarste konsekvens innebære at:

- Stiftingas ev. kreditorar kan få utlegg i eigedomen (inkl. bygg), og i yttarste konsekvens tvangsselje denne for å få dekkja sine krav, normalt uavhengig av om Grieghallen IKS er den reelle eigaren.
- Stiftinga har legitimasjonen til å sjølv disponere over eigedomen, t.d. til å overføre heimelen til andre, pantsette eigedomen, eller etablere ulike typar bruksrettar. Tredjemann kan normalt stole på legitimasjonen.

Årsaka til at ein ikkje har tinglyst ervervet kan vere for å unngå å utløyse dokumentavgift på 2,5 % av dagens salsverdi. Dette er ikkje heilt uvanleg dersom det er tale om ein heimelshavar og kontraktsforhold der det er låg risiko for økonomiske problem og låg risiko for uønskte disposisjonar frå heimelshavar (dobbeltsal, etablering av bruksrettar i strid med kjøpekontrakt osv.). Så vidt revisjonen forstår er det lite økonomisk aktivitet i stiftinga, og risiko framstår soleis som låg. Revisjonen stiller samtidig spørsmål ved om Grieghallen IKS burde nytta retten sin etter kjøpekontrakten pkt. 2.3 til å få tinglyst ein eigen uråderett for å sikre seg mot frivillige disposisjonar frå stiftinga over eigedomen utan samtykke frå ein part (kostar 525 kr). Ein uråderett vil likevel berre stenge for frivillige disposisjonar, og har ingen verknad mot utleggspant frå stiftingas kreditorar. Revisjonen meiner at risikoen framstår som låg, og viser elles til at ein uråderett kan krevje noko meir arbeid med samtykke ved ulike typar tinglysing.

Vedlikehald av eigedomen

Sidan Grieghallen IKS eiger eigedommen Grieghallen, men leiger den ut til aksjeselskapet som også skal drive vedlikehald av eigedomen, så kan det også vere ein risiko knytt til ein ev. verdireduksjon av eigedomen som følgje av for lite vedlikehald frå aksjeselskapet si side. Revisjonen er samd med selskapet i at denne risikoen er redusert då aksjeselskapet har ein eigeninteresse i å sikre tilstrekkeleg vedlikehald som følgje av eigen kommersiell bruk av eigedommen og som følgje av sin opsjon til å kjøpe tilbake eigedommen når låna er nedbetalte. Likevel meiner revisjonen at Grieghallen IKS ved dagleg leiar og styret bør vurdere om det er behov for å etablere nokre kontrolltiltak for å sikre at aksjeselskapet ivaretar tilstrekkeleg vedlikehald av eigedommen.

Økonomiplan, budsjett og rekneskap i representantskapsmøte

I forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS § 2 første ledd står det at representantskapet innan årets utgang skal fastsette **bindande økonomiske rammer for selskapet** si drift og investeringar for det komande kalenderåret. Grieghallen IKS sitt budsjett for åra 2015-2017 har blitt vedtatt på representantskapsmøta som handsama årsberetning og årsrekneskap i mai eller juni kvart inneverande år. Dette er ikkje i samsvar med kravet i forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS § 2 første ledd.

Revisjonen registrerer at selskapsavtalen § 10 viser til at då selskapet sitt budsjett føresetts tilskot frå deltakarane, så er ikkje budsjettet endeleg før kommunen og fylkeskommunen sine budsjetter er handsama etter kommunelova § 45 nr. 4, når det gjeld tilskotet. Kommuneloven § 45 nr. 4 viser til: «Kommunestyrets og fylkestingets vedtak om årsbudsjett, samt formannskapet og fylkesutvalgets saksdokumenter, sendes departementet til orientering.» Revisjonen legg derimot til grunn at selskapsavtalen er meint å vise til kommuneloven § 45 nr. 1 der det står: «Kommunestyret og fylkestinget skal innen årets utgang vedta budsjett for det komande kalenderår.» Tilskotet til Grieghallen IKS i budsjett for komande år kan såleis ikkje vere forventa å føreliggje før utgangen av det føregåande året (sidan fylkeskommunen og kommunen sitt budsjett ikkje må vere vedtatt før utgangen av året). Revisjonen kan likevel ikkje sjå at dette gir

grunnlag for praksisen der representantskapet i Grieghallen IKS fastsett budsjettet i mai eller juni i det same året som budsjettet dekker. Revisjonen meiner at dette er noko seint med omsyn til at budsjettet skal legge føringar for drifta i selskapet same år. I 2013 og 2014 har det ikkje blitt fatta vedtak om budsjett i det heile.

I forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS § 4 står det at **årsrekneskap med revisjonsberetning og årsberetning skal fastsettast** av representantskapet før 1. mai. Av gjennomgånne møteprotokollar for representantskapet for åra 2014-2018 går det fram at årsrekneskap og årsberetning har blitt vedtatt på møta i juni eller mai (som regel i slutten av mai) kvart år – som såleis er eit brot med kravet i § 4. Vedtaka frå representantskapsmøta syner at bruk av årsoverskot – dei siste åra med det tillegg at det blir lagt til «Annen egenkapital» – i samsvar med kravet i forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS § 4 om at «Vedtaket må angi anvendelse av årsoverskudd eller dekning av årsunderskudd.»

Grieghallen IKS har ikkje utarbeidd forslag til økonomiplan. Dette er ikkje i samsvar med inntkomsel., der det er sett krav til at representantskapet skal vedta selskapet sin økonomiplan ein gong i året. Økonomiplanen skal omfatte dei fire neste budsjettåra. Dette kravet går også fram av selskapsavtalen.

6. Konklusjon og tilrådingar

Grieghallen IKS har som hovudoppgåve å forvalte lån for fornying av Grieghallen, og motta tilskot og husleige for å betene låna. Det er ingen tilsette i selskapet og administrasjonen av selskapet blir utført av arbeidande styreleiar og ein innleigd dagleg leiar. Eigarskapen av selskapet er delt mellom Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune.

Undersøkinga viser at Hordaland fylkeskommune har etablert system og rutinar for oppfølging av eigarskapa sine i form av ei eigarskapsmelding og ein overordna eigarstrategi, der KS sine tilrådingar for god eigarskapsforvaltning og selskapsleiing er lagt til grunn. Det er også etablert rutinar for administrativ oppfølging av selskapa fylkeskommunen har eigarskap i gjennom mellom anna eit administrativt eigarforum og oppnemning av tilsette som har eige oppfølgingsansvar for dei ulike selskapa. For Grieghallen IKS har det ikkje vore særleg med administrativ oppfølging, basert på ei vurdering av at det ikkje har vore trong for ei særskilt oppfølging. Dette skuldast både at selskapet er lite og har eit særst avgrensa føremål, og at representantskapet og styret si oppfølging blir sett på som tilstrekkeleg. Mellom anna er konstituert fylkesrådmann styremedlem i selskapet.

Fylkeskommunen har planlagt å utarbeide eigarstrategiar for alle selskapa sine, og for Grieghallen IKS skal denne utarbeidast i 2019. Revisjonen meiner at dette er eit viktig tiltak for å formidle fylkeskommunen sine føringar for selskapet. Den overordna eigarstrategien til Hordaland fylkeskommune inneheld ei rekke føringar og retningslinjer, medan ein *spesifikk* eigarstrategi for selskapet kan tydeleggjere kva av desse føringane fylkeskommunen meiner skal gjelde for dette selskapet, tilpassa selskapet sin storleik og føremål. Revisjonen vil peike på at ein slik eigarstrategi gjerne kan utarbeidast i samarbeid med den andre eigaren, Bergen kommune.

Samtidig viser undersøkinga at det er nokre forhold knytt til eigarskapsoppfølginga som kan betrast. I Grieghallen IKS var det fylkesdirektør økonomi og organisasjon som blei valt som styremedlem frå Hordaland fylkeskommune (no konstituert fylkesrådmann). Val av styremedlemmar blir ikkje dokumentert med ei grunngjeving. Revisjonen stiller ikkje spørsmål ved kompetansen til styret, men vil peike på at det kan vere behov for å synleggjere kva prinsipp som ligg til grunn for val av styremedlemmar i selskapet og korleis fylkeskommunen vil handtere inhabilitet når eit styremedlem også har ein leiande posisjon i fylkeskommunen (no konstituert fylkesrådmann).

Innkalling til representantskapsmøta blir sendt ut seinare enn det som er hovudregelen i lov om interkommunale selskap (intkomsel.). Revisjonen merkar seg at tidspunkt for møte m.m. gjerne blir avklara på telefon/e-post før innkalling og sakspapir formelt blir sendt ut. Revisjonen meiner likevel at selskapet må vurdere om det er mogleg å få ut innkalling tidlegare i samsvar med regelverket for å sikre at eigarrepresentantane får høve til å sette seg tilstrekkeleg inn i sakene.

I Grieghallen IKS er det representantskapet som har valt styreleiar. Styret har difor ikkje sjølv valt styreleiar i samsvar med selskapsavtalen § 6. Revisjonen meiner at selskapet må avklare kva som skal vere regelen og justere enten selskapsavtalen eller praksis. Revisjonen vil også peike på at vedtaket om å redusere talet på styremedlemmar frå fem til tre medlemmar i 2017 etter vår vurdering ikkje er fatta i samsvar med intkomsel. § 4, og at eit slikt vedtak må gjerast i fylkestinget og i bystyret. Revisjonen merkar seg også at det er behov for å oppdatere selskapsavtalen med omsyn til at selskapet ikkje nyttar varamedlemmar.

Når det gjeld selskapet si drift er denne i stor grad i samsvar med lovkrav, selskapsavtale og vedtekne mål. Det er revisjonen si vurdering at styret i hovudsak fungerer godt og har følgd opp sine plikter med omsyn til selskapsavtalen og intkomsel. Det er jamleg blitt halde styremøte, og styret har vedtatt årsberetning og årsrekneskap. Det er likevel nokre punkt revisjonen vil peike på. Styret har ikkje etablert instruksar eller rutinar for mellom anna årsplan, styreopplæring, styreevaluering mv. i samsvar med Hordaland fylkeskommune og KS sine tilrådingar. Selskapet har hatt ein innleigd dagleg leiar sidan skipinga av selskapet i 2013. Revisjonen får opplyst frå fleire at denne ordninga er basert på at dagleg leiar blei bedt om å gå inn i denne rolla etter same modell som for tidlegare Bergen Bompengeselskap AS. Revisjonen meiner det er uheldig at det ikkje er formelt inngått avtale med dagleg leiar som spesifiserer vilkåra for

avtalen. Det føreligg verken eit styrevedtak om innleige eller stadfesting av kva oppgåver som skal ivaretakast av dagleg leiar. Styret har heller ikkje vedtatt godtgjersle til dagleg leiar. Praksisen med arbeidande styreleiar, og arbeidsfordelinga mellom styreleiar og dagleg leiar er ikkje skriftleg nedfelt.

Når det gjeld spørsmål om internkontroll viser undersøkinga at det er generelt låg grad av skriftleggjing av oppgåver, rutinar og kontrollar i selskapet. Selskapet opplyser at det ikkje er behov for internkontrollsystem eller formaliserte arbeidsprosessar på grunn av selskapet sin eigenart. Revisjonen er samd i at internkontrollen må vere tilpassa verksemda, og at Grieghallen IKS er eit relativt lite selskap med få arbeidsprosessar. Likevel meiner revisjonen at for å sikre tilstrekkeleg internkontroll så bør selskapet både vurdere og skriftleggjere rutinar og kontrollar for dei viktigaste arbeidsprosessane for å gjere desse mindre personavhengige. Revisjonen vil mellom anna vise til at det ikkje er etablert ei kontrollhandlig med to signaturar på alle utbetalingar slik rekneskapsrevisor for selskapet har tilrådd. Også når det gjeld økonomistyringa i selskapet meiner revisjonen at det er naudsynt med ytterlegare formalisering. Selskapet har ikkje utarbeidd ein økonomiplan i samsvar med inntkomsel. § 20. Revisjonen meiner også at budsjetta blir vedtatt seint. Dette gjeld også handsaming av årsrekneskap og årsmelding.

Revisjonen stiller vidare spørsmål ved om Grieghallen IKS burde nytta retten sin etter kjøpekontrakten til å få tinglyst ein uråderett for å sikre seg mot frivillige disposisjonar frå stiftinga som eig egedomen utan samtykke frå Grieghallen IKS. Revisjonen vil understreke at også vår vurdering her er at risikoen er liten.

Basert på det som kjem fram i undersøkinga vil revisjonen tilrå at **Hordaland fylkeskommune** sett i verk tiltak for å sikre følgjande:

1. Vurdering av konsekvensen av at eit av styremedlemmane no er konstituert fylkesrådmann med omsyn til habilitet når saker vedrørande selskapet skal handsamast i fylkestinget.
2. Oppfølging av KS og Hordaland fylkeskommune sine tilrådingar for val av styre og styrearbeid:
 - a) grunngjeving av val av styremedlemmar.
 - b) rutinar for styrearbeid slik som styreevaluering, årsplan, instruksar m.m.
 - c) registrering av styreverv i KS sitt styrevervregister.
3. Handsaming av endring av talet på styremedlemmar i samsvar med inntkomsel. § 4.
4. Oppdatering av selskapsavtalen og sørge for at praksis er i samsvar med avtalen (mellom anna når det gjeld formulering om varamedlemmar, kva endringar som skal handsamast i fylkesting og bystyre, og val av styreleiar).

Revisjonen vil vidare tilrå at **Grieghallen IKS** sett i verk tiltak for å sikre følgjande:

1. Utsending av innkalling til representantskapsmøta i samsvar med inntkomsel. § 8 og selskapsavtalen.
2. Utarbeiding av økonomiplan i samsvar med inntkomsel. § 20 og selskapsavtalen.
3. Rettidig handsaming av budsjett og rekneskap i samsvar med inntkomsel § 18 og forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS § 4.
4. Formalisering av rolla som arbeidande styreleiar og kva oppgåver som ligg til denne rolla.
5. Formalisering av avtaleforholdet med innleigd dagleg leiar og kva oppgåver som ligg til denne rolla.
6. Utarbeiding av skriftlege rutinar og kontrollar for dei viktigaste arbeidsprosessane i selskapet.

Vedlegg 1: Høyringsuttalar

Frå Hordaland fylkeskommune sin eigarrepresentant

Medlem i representantskapet til Grieghallen IKS og fylkesvaraordførar i Hordaland fylkeskommune Pål Kårbø opplyser i e-post til Deloitte at han ikkje har nokon merknader til rapporten.

Frå Hordaland fylkeskommune sin administrasjon

HORDALAND
FYLKESKOMMUNE

ØKONOMI- OG
ORGANISASJONSAVDELINGA

Deloitte AS
Postboks 6013 Postterminalen
5892 BERGEN

Dato: 31.08.2018
Vår ref.: 2017/15170-21
Saksbehandlar: nilvett
Dykkar ref.:

Selskapskontroll - Grieghallen IKS

Fylkesrådmannen viser til høyringsutkast for selskapskontroll for Grieghallen IKS.

Fylkesrådmannen vil vurdere tilrådingane frå revisjonen og har elles ikkje merknader til rapporten.

Ingrid Holm Svendsen
kst. fylkesråmann

Nils Vetlesand
st. fylkesdirektør øk.- og org.

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.

94593373.72780814.a917-4181-6126-0c18c71d03743

Hordaland fylkeskommune
ØKONOMI- OG
ORGANISASJONSAVDELINGA

Agnes Mowinckels gate 5
PB 7900
5020 Bergen

Tlf: 55 23 90 00
e-post: hfk@hfk.no
www.hordaland.no

Org.nr. NO 938 626 367 mva.
Kontonr. 5201 06 74239

Frå Grieghallen IKS

Selskapet ved dagleg leiar hadde ingen ytterlegare kommentarar til rapporten, og opplyser at dei vil følgje opp eventuelle spørsmål frå kontrollutvalet.

Vedlegg 2: Sentrale dokument og litteratur

Lov og forskrift

- Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven). LOV-1992-09-25-107. Sist endra: LOV-2017-12-19-115 frå 01.01.2018.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Forskrift om revisjon i kommuner og fylkeskommuner mv. FOR-2004-06-15-904. Sist endra: FOR-2012-12-06-1152 frå 01.01.2013.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Lov om interkommunale selskaper – inntkomsel. LOV-1999-01-29-6. Sist endra: LOV-2017-06-21-101 frå 01.01.2018.
- Nærings- og fiskeridepartementet: Lov om aksjeselskaper (aksjeloven). LOV-1997-06-13-44. Siste endra: LOV-2017-06-16-71 frå 02.05.2018, LOV-2017-12-15-105 fra 01.01.2018.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Forskrift om årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for interkommunale selskaper (forskrift om budsjett, regnskap mm for IKS). FOR-1999-12-17-1568. Sist endra: FOR-2013-11-27-1384 frå 01.01.2014.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Forskrift om lån og lånevilkår mv. for interkommunale selskaper (Forskrift om lån og lånevilkår for IKS). FOR-1999-12-17-1567.

Rettleiarar, standardar, rammeverk og andre dokument

- RSK 001 Standard for forvaltningsrevisjon, Norges Kommunerevisorforbund (NKRF). Februar 2011.
- Selskapskontroll - fra a – å. (Praktisk veileder). NKRF. 2010.
- Anbefalingar om eierstyring, selskapsledelse og kontroll. KS. 13.11.2015.
- Internal Control – Integrated Framework. Framework and Appendices. COSO. Mai 2013
- Internkontroll – et integrert rammeverk (sammendrag). COSO. Mai 2013. April 2014.
- Spørsmål vedrørende revisors uavhengighet ved utøving av kommunal og fylkeskommunal selskapskontroll. Notat til Forum for kontroll og tilsyn (FKT), fra Lic. Jur. Oddvar Overå. 22.12.2010.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet: Om lov om interkommunale selskaper og lov om endringer i kommuneloven m.m. (kommunalt og fylkeskommunalt foretak). Ot.prp. nr. 53 (1997-98). 9.1 Merknader til de enkelte bestemmelsene i forslag til lov om interkommunale selskaper.

Hordaland fylkeskommune

- Plan for selskapskontroll 2016-2020. September 2016
- Hordaland fylkeskommune: Grieghallen IKS – Skipping av selskap, kjøp og utleige av eigedom. Fylkestinget 11.06.2013. Sak 34. Arkivsak: 201008520-15. Arkivnr: 146.61.
- Eigarskapsmelding 2017. Fylkestinget 07.03.2017. Sak 20/2017. Arkivnr 2017/1284-1.
- Eigarstrategi 2017-2020. Fylkestinget 12.12.2017. Sak 119/2017. Arkivnr: 2017/17062-1.
- Delegasjonsreglement. Godkjent 13.06.2007. Revidert 08.12.2016. Arkivsak: 2014/15940-9.
- Eigarskapsforvaltning –styrerepresentasjon og kompetanse. Regelverk utarbeidd av politisk arbeidsutval 2015. Vedtatt av fylkestinget 10.03.2016 i sak 17 /2015.
- Eigarskapsforvaltning - styrerepresentasjon og kompetanse. Retningslinjer. Fylkesting 10.03.2016. 17/2015.
- Grieghallen IKS. Faktaark. Oppdatert per 24.05.2016.
- Saksprotokoll i fylkestinget 12. og 13.12.2017. Sak 119/2017.
- Val av eigarrepresentantar for 2018. Fylkesutvalet 01.02.2018. Sakspapir. Sak 8/2018. Arkivnr: 2017/17062 -3.
- Grieghallen IKS - Finansiering av Peer Gynt delen av Grieghallen - endra selskapsavtale. Fylkestinget 11.06.2014. Arkivnr: 2014/11674-3.
- Grieghallen IKS – Finansiering av Peer Gynt delen. Saksframlegg til møte 11.06.2014. Arkivnr. 2014/11674-3. Saksprotokoll i fylkestinget 11.06.2014.
- Grieghallen – fornyingsprosjektet. Ekstraordinær egenfinansiering for gjennomføring av Peer Gynt delen av prosjektet. Notat frå Grieghallen AS om godkjenning fra eierne om låneopptak via Grigahallen IKS. Til Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune. 24.04.2014.
-

Bergen kommune

- Etablering av Grieghallen IKS, kjøp av eiendommen og utleie. Bystyret 24.04.2013, sak 91-13. Byrådet 15.04.2013, sak 89/13-2.
- Endring av selskapsavtale for Grieghallen IKS, finansiering av rehabilitering av Peer Gyn Delen av huset og statusrapport for det pågående byggearbeidet i Grieghallen. Byrådet si innstilling til bystyret 13.05.2014. Byrådssak 179/14.
- Endring av selskapsavtale for Grieghallen IKS, finansiering av rehabilitering av Peer Gynt delen av huset og statusrapport for det pågående byggearbeidet i Grieghallen. Byrådssak 179/14. 13.05.2014.
- Melding om vedtak i bystyret 18.06.2014. Brev sendt til GIKS 26.06.2014. Ref: 201207175-135.

Grieghallen IKS

- Selskapsavtale for Grieghallen IKS. Sist endra 24.05.2017.
- Skipingsdokument 21.06.2013.
- Kjøpekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. Vedrørende transport av festekontrakt og kjøp av påstående bygning og anlegg på gnr. 164, bnr. 926 og 1207 i Bergen kommune. 27.11.2013.
- Leiekontrakt mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. Vedrørende Grieghallen gnr. 164, bnr. 926 og 1207 i Bergen kommune. 27.11.2013.
- Avtale om overføring av justeringsforpliktelse og justeringsrett etter merverdiavgiftsloven mellom Grieghallen AS og Grieghallen IKS. 27.11.2013. Med vedlegg som spesifiserer beløp for enkelte år.
- Porteføljeoversikt. Kommunalbanken. Kunde: Grieghallen IKS. 01.03.2018.
- Årsberetningar 2013-2017.
- Årsrekneskap med noter 2014-2017.
- Utdrag av hovudboka 2013-2017.
- Innkallingar og protokollar til representantskapsmøte frå juni 2014 til mai 2018.
- Innkallingar og protokollar til styremøte 2013-2018.

Nettsider

- Hordaland fylkeskommune (www.hordaland.no/)
- Bisnode SmartCheck (www.soliditet.no)
- KS sitt styrevervregister (<http://www.styrevervregisteret.no/>)

Deloitte AS and Deloitte Advokatfirma AS are the Norwegian affiliates of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.no for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte Norway conducts business through two legally separate and independent limited liability companies; Deloitte AS, providing audit, consulting, financial advisory and risk management services, and Deloitte Advokatfirma AS, providing tax and legal services.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk management, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 245,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.